

KAITSIEKODU!

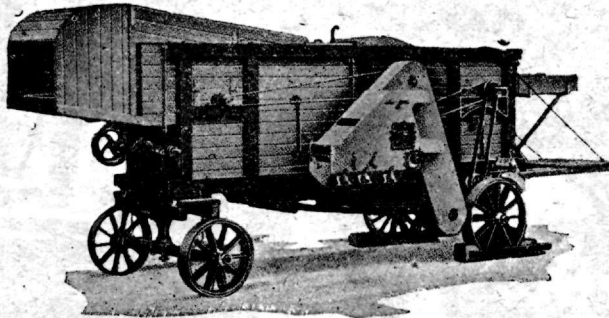

23. JUULI 1927.

Eesti Pank.

Bilanss 30. juunil 1927. a.

Aktiva.		Passiva.	
Riigikassatähed, vahetusraha	502.780.628.—	Põhikapital	250.000.000.—
Kuld kangides	509.034.132.—	Tagavara- ja eritagav. kapit.	336.721.897.—
Välisvaluuta	28.122.044.—	Kustutus- ja kinnisvara kapital	32.287.051.—
Väliskorrespondendid	340.736.008.—	Panga ametn. ja teen. toet. kap.	13.851.930.—
Välisvekslid	89.451.371.—	Pangatähed liikvel	1.903.500.500.—
Sisevekslid	1.834.376.773.—	Hoiusummad	271.495.975.—
Konto-korrent laenud	3.778.638.333.—	Riigikassa erihoiusummad	2.399.088.746.—
Mitmesugused kindlustatud lae- nud	135.821.620.—	Riigikassa jooksev arve	389.292.296.—
Akkredit. ja garant. debitorid	372.763.181.—	Riigiasut. jooks. a-ed ja dep	879.071.109.—
Väärtpaberid	137.489.076.—	Jooksvad arved	551.788.971.—
Muud aktiivad	364.998.936.—	Kohustused välisvaluntas	49.730.486.—
		Akkredit. ja garant. kreditor	384.123.031.—
		Muud passivad	369.237.002.—
		1926 a. puhaskasu	264.023.135.—
	8.094.212.109.—		3.094.212.109.—
Väärtused depoo	1.877.023.629.—		
Inkasso dokumendid	277.300.612.—		

BÄCKEN naftamootorid, mis eriti viljapeksu jaoks on ratastele ehitatud.

Peale nende on alati ladudes saadaval kõiksugu põllutööriistu ja -masinaid, nagu: Rootsi **HERKULES** heina ja viljaniitjaid ning hobu-serehasid, **RADIX** reaskülvimasinaid, **ARVIKA** atru, **ALFA** ja **GLOBE** koorelahutajaid, **FORTUNA** jahuveskeid; Riia **RA-SEVSKY** atru ja vedru-, heinamaa- ja tsik-tsak äkkeid, tuulamis-masinaid **IMANTA** ja **TRIUMF** viljasorteerijaid jne.

Kõigi ülemalkirjeldatud masinate ja riistade tagavarajaod.

Palun ühtlasi tähele panna minu Tallinna osakonna aadr. muutmist.

C. A. WIRKHAUS

Tartus, Peterburi t. 42, Tallinnas, Väike Karja t. 1, krt. 5.

KAITSE KODU!

EESTI KAITSELIIDU HÄÄLEKANDJA
ILMVB KAKS KORDA KVVJ

III AASTAKÄIK

NR. 14

23. JUULIL 1927

Väljaandja: Kaitseliidu staap. Vastutav toimetaja: V. Neggo. Tegev toimetaja: J. Jaik.

Tellimishind: aastas 600 mrk., poolaastas 300 mrk., veerandaastas 150 mrk., kuus 50 mrk.

Üksiknumber 30 mrk.

Kuulutuste hinnad. 1/4 lehek. 4000 mrk., 1/2 lehek. 2000 mrk., 1/4 lehek. 1000 mrk. ja 1/8 lehek. 500 mrk. Esimese kaane sisekülj 50%, tagumise kaane väliskülj 100% kallim.

Toimetus Tallinnas, Kaarli tän. 8, Kaitseliidu staabis. Telef. 370. Toimetuse kõnetunnid igal teispäeval, kesknädalal, neljapäeval ja reedel kella 2—3 p. l.

Talitus Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse kontoris, Tallinn, Pikk tän. 2, telef. 3-11.

Tähelepanekuid kaitseliidu spordivõistlustelt.

Sõjaminister kindral N. Reek, kes kaitseliidupäevast Tartus osa võttis ja kogu aja huvitusega võistlusi jälgis, on „Kaitse Kodu“le kirjutanud järgmised asjalikud tähelepanekud ja kaalumised nende võistluste korraldamise kohta.

Hiljuti lõppenud kaitseliidu spordivõistlused, mis korraldati üleriiklikult kaitseliidupäeva puhul, on huvitavad ja õpetlikud oma tagajärgede poolest. Võrreldes neid läinud aastal saavutatud tagajärgedega, näeme üldist tõusu pilti pea kõikides malevates, mis annab tunnistust järjekindlast edukast tööst. Kui võrrelda üksikute malevate tagajärgi omavahel, näeme, et on olemas neid, kel võistlustel on nõnda ütelda „vedanud“, kui ka neid, kellele õnn on vähem naeratanud.

Esikohale võistlustel on tulnud Tallinna malev 103 punktiga Tartu 90 punkti vastu. Neile järgnevad väiksemate linnade ja maakondade malevad.

Siit peaks võidama järeldada, et neis malevates, kes said võistlustel rohkem punkte, üldine kehakultuuriline tasapind on kõrgemal kui neis, kus punktide arv võistlustel oli vähem. Teiste sõnadega: võistluste tagajärgede järele otsustades, meie rahva laiade kihtide füüsiline areng ja tervis peaks olema kõige kõrgemal — Tallinnas ja kõige madalamal — Järva maal.

Kas oleks küllalt õiglane teha niisugust laiaulatuslikku tähtsusega järeldust? Võistlustel saavutatud tagajärjed võimaldaksid seda küll, sest kõik malevad võtsid

osa võistlustest ühesugustes tingimustes ja malevate ridadesse olid koondatud esitajad meie rahva laiematest kihtidest. Kuid siin kerkib üles küsimus: kas on võistlused sarnaselt korraldatud, et nad võiksid anda küllalt objektiivse, ülevaatliku ja tõsioludele vastava võrdleva pildi meie rahva laiemate kihtide kehalisest arenevusest maakondades ja linnades? Küsimusega lähemalt tutvunedes, selgub, et see siiski nõnda ei ole. Kaitseliidu võistlused kõigil aladel olid korraldatud ainult kahes klassis, kusjuures A klassis võistlustel võtsid osa paljud meie nimekad sportlased. Selles klassis saavutatud punktide arv võeti aluseks ka malevate üldiste tagajärgede hindamisel. Niisuguses olukorras malevad, kelle ridades on tuntud sportlasi — ja seda on Tallinna maleva eestkätt — pidid tõusma esiplaanile, sest — kuidas võivad noored algajad võistelda kas või näiteks härra Klumbergiga.

Tagajärg oli see, et punktide kogusumma malevas tõusis väga kõrgele. Kas aga sealjuures malevas üldine kehaline areng, tervis ja massiline sport kõrgemal seisab kui teistes malevates — see on veel küsitav!

Selle tõenduseks võiks tuua näitena võistlusi sõjaväelistel aladel, kus puudusid suursportlased. Malevate saavutused neil võistlustel näitavad sootu teistsugust pilti kui puhtsportlikkul võistlustel. Meile on aga eestkätt tähtis just massilise spordi ja kehalise kasvatuse arendamine rahva laiemates kihtides. Rahva tervise seisukohalt üksikute suursportlaste saavutused on kõrvalise tähtsusega, kuigi nad kahtlemata on tähisteks ja õhutamajateks järeltulevatele noortele. Kaitseliidu malevates tehakse tööd meie rahva kehakultuurilise tasapinna tõstmiseks. Iga-aastased üleriiklikud võistlused peavad olema niiviisi korraldatud, et nad tõetrult ja objektiivselt väljendaksid selle töö tulemusi, võimaldades seda võrdlevalt hinnata.

Kaitseliidu spordivõistlused on alles noored, seega eksisammud alguses on paratamatud.

Kuid ilmsikstulnud vääratusi ei pea kordama tulevikus.

Selle ärahoidmiseks kaitseliidu spordivõistlusi tuleviks tuleks korraldada vähemalt kolmes klassis:

B klassi kuuluksid algajad, kes ei ole veel võistlustel saavutanud silmapaistvaid tagajärgi.

Kaitseliidu võistluste kokkuvõtetes selles klassis saavutatud tagajärjed on mõõduandvad malevate võimete hindamisel. Selles klassis tuleks kan-

da ka erilist hoolt rohkete ja hinnaliste ergutusabinõude eest, mis mehi tööle virgutab ja uusi värskeid jõude juure toob.

A klassi kuuluksid instruktorid ja pealikud, üldse juhtiv koosseis malevates.

Eriklassi tuleksid koondada nii A kui B klassist kõik need mehed, kes üleriiklikkul, rahvusvahelistel või malevatevahelistel võistlustel on juba saavutanud silmapaistvaid tagajärgi. Selles klassis saavutatud tagajärjed ei võiks olla mõõduandvad malevate võimete hindamisel.

Peale selle, võistlejate nimekirjade kokkuseadmisel malevates tuleks võtta arvesse ka seda, kuivõrra võistleja on osa võtnud kaitseliidu tegevusest.

Olen kindel, et nende põhimõtete maksmapanemine ka kaitseliidu spordivõistlustel tulevikus annab ainult häid tagajärgi.

Tuntud sportlased, võisteldes omavahel ja omasugustega, kahtlemata saavutavad kõrgemaid tagajärgi kui praeguses olukorras. Teiselt poolt nad ei pane teed kinni ka noortele, kel on huvi spordi vastu ja kes tahaksid ka heameelega katsuda jõudu avalikus võistluses, kuid endale võrdse vastasega.

Võistluste huvi peitub just võistlevate poolte töö pinevuses. Kerge võit või kaotus vastasele ei virguta ei võitjat ega kaotajat.

Sõjamäel

omakultuuri teisel päeval.

Miks on kasvanud umbrohtu rajad meie pühadele kalmudele? Kuidas oleme võinud unustada neid, kes kaitsenud pinda, mida võime nimetada oma kodumaaks, kaitsenud ja langenud sellele pinnale ning niisutanud teda oma verega! Sellesama verega, mis voolab läbi meie südame meie eneste soontes! Kas on see veri nüüd lahjunud, on vesistunud meie soontes sedavõrd, et meie ei tunne enam sidet enese ja oma isaisade vahel?

Ometi mitte.

Seda on meie põlv näidanud vabastussõjas ning pärastiki. Seda näitab ta tänapäevgi, olles loonud võimsa vabatahtlikkude kodukaitsjate liidu, kes, öeldes piltlikult, künnavad, püss õlal, et iga silmapilk olla võitlusvalmis oma rahva eest.

Vaeva, aega, kulu ja hoolt nõuab see teenistus, kuid seda kõike kantakse heameelega.

Ei — Eesti veri pole veel lahjunud, veel ta keeb ja kuumab, veel on valmis vägitegudele ja suudab neid korda saata.

Kuid ometi on rohtunud teerajad meie pühadele mägedele ja paljud rändavad kummardama teisi pühimusi kaugel maal!

Müür oli vahele ehitatud meie ja meie isaisade vahele.... Kunstlikult tehtud vaheseinaga püüti lahutada verd, mis maapõues, verest, mis maa peal kõndijate soontes. Kuid rahvas sarnaneb taimele — maapõue mahlad toidavad taime tüve ja päikese kullas nad küpsevad viljaks.

Ka veri, mis maas, annab maapoegadele jõudu saada kangelasteks ja nende püüded küp-

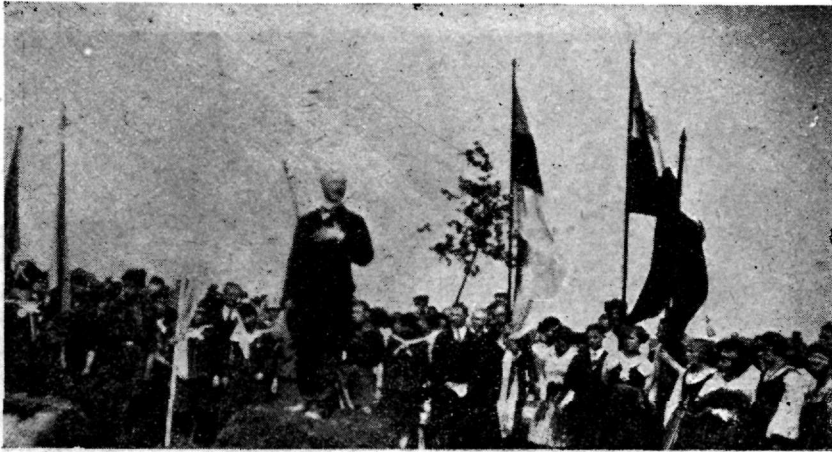
sevad kodumaa õhus ja päikese kullas uuteks vägitseudeks.

Kännult lõigatud puu sureb ja saab vaid tarbepuuks või tulepuuks. Ta ei ela enam kasvamiseks, mis loodusest temale määratud ülimaks seaduseks; ta ei ela enam õitseamiseks ja uute veel täielisemate kujude sünnitamiseks, mis looduse igavene siht. Ta ei ole enam peremees enese üle, ei kaitse ennast enam, ei võitle tuulte ja tormidega enese ja oma võsu eest, ei jutusta enam vaikselt kohinal vana tarka juttu. Ta ei kõlba enam loodusele täielikuma elu loomiseks, vaid tema laipa kasutatakse julmalt: mardikad ja ussid uuristavad teda, sammal ja see-

kult austamist kõige vastu, mis pole meie oma, meie verest ega meie töö. See on see müür, see tihe vahesein, mis kunstlikult ehitatud meie ja meie esivanemate vahele, et meil poleks juurt.

Aastasadu on töötatud Eesti rahva mahlõikamisel ta juurelt ja on palju saavutatud. Selle tunnistajateks on kadaklus, tiblasus ja kõik-sugused moodsad „ismid“ ja „ismused“ ja „pooldamised“. Käesoleval hetkel on nad aukudeks ja mulkudeks, kust maha variseb ja voolab meie rahvusliku töö ja vaeva vili ja meie ellu lõõtsub külma tuult...

Meil on seni palju räägitud vaid ihulisest orjusest. Kuid näha ja tähtsaks pidada ainult

Ajaloolane A. Põrk kõneleb.

ned kasvavad ta kannu üle ja inimene raiub ning vestab ta tüve ja põletab teda tules.

Nii on ka rahvas.

Kui on väevõimuga läbi lõigatud rahvuslik vaim, tema mõttevara (rahvuslik ideoloogia), siis ei ole ta enam peremees ise enese üle, vaid aine, mida kasutavad teised oma elumahlade rikastamiseks. Ta ei ole enam rahvas, vaid rahvuse laip — paljas inimeste kogu, kelle töövili läheb kasuks teistele. Selleks on neil teistel lugematud võimalused käes.

Rahvusliku mõttevara vaimlise pärimise kaudu oleme ühenduses verega, mis maa sees.

Hoolega on hävitatud Eesti rahvuslikku ideoloogiat ja asemele seatud võhivõorast, et kiiremini hääbuks Eesti rahvas ja muutuks vaid inimeste massiks, mida võiks tulusalt ära kasutada. Väänates tõde, on püütud põlastamisvääriliseks teha Eesti minevik, häbenemisvääriliseks, et eestlane häbeneks nimetada oma isa ja oma ema, nimetada end eestlaseks oma õige nimega.

Rumaladena, laiskadena, kasimatutena ja saamatutena on kujutatud meie isaisade põlvi, et oleksime tänulikud võhivõorastele selle eest, mis nad meile toonud ja toovad, et tunneksime alandli-

se, tähendab väga vähe näha ja paljastada oma vähest arusaamist elu täiusest ja rahva saatuses.

Kuni pole hävitatud rahvuslik ideoloogia, niikauga ei saa ka olla tõsist juttu rahvuslikust orjusest. Ainult suure jõulise ülekaalu abil võib siis rahvast suruda orjusse, nagu kuuma auru võib suruda kokku ainult kindlate katlaseinte vahel. Aga kui on hävitatud rahvusliku ideoloogia juur, siis jääb rahvas orjarahvaks ka vabanedes ihulisest orjusest.

Just nii juhtuski Eesti rahvaga: ainult määratu suure Vene keiserriigi väevõimu abil suudeti Eesti rahvas suruda orjusse XVIII aastasajal, mitte enne. Ühes sellega suudeti murda ka rahvuslik vaim, tema iseteadvus ja uhkus: orjikkesse surutud ei olnud inimese õigusi, tema kurnatud ihul oli võimatu edasi kanda vaba vaimu, vaba rahva ideoloogiat ja kogu vaimuvara, mis pärandatud esiisadelt. Selle järeltuleks need väärnähtused ja paused, milliste käes ohkame praegugi, olles juba igast välisest survest vaba rahvas: need kalduvused „ismidele“, „ismustele“ ja „pooldamistele“, see umbusaldus oma vastu ja kõige võõrsilt tulnu kummardamine, see keh-

lemine, kas või Läti Valgas käimisega, see rahapillamine iga ilmakaare poole ja see igast ilma-kaarest abi ootamine... Teist pilti näeme varematal aegadel.

Seal valitseb suur vaim, mida meie hästi ei mõista, sest meie ei tunne teda veel — ta oli peidetud tuleriitade, häbipostide, tõeväänamiste ja valetamiste müüride taha, kõva tsensuur värvatabana ees. Nüüd ei oska meie teda leida nii äkki.

Aga meie näeme, kui visalt ta tegutses aastasadade kestes püüdes lahti hoida Eesti rahvale vaba arenemistee, ära kasutades kõiki soodustavaid juhuseid võõra kultuuri ja sellega kaasakäiva vaimu eemaldamiseks.

ja aukartust tolle põlve vastu, kes suutis võidelda ja surra ka olukorras, kus võidu peale nii vähe lootust. Au austamisväärilistele!

Väärtuslikum töö selle sõja üle on dr. med. J. Luiga sulest. See on tõsine ajalooline uurimus. Kuid populaarset väärtuslikku kirjeldust sellest meie mineviku heroilisemast momendist ei ole. Siiski hakkab lagunema kunstlikult ehitatud vahesein meie põlve ja kaugemate esivanemate vahel.

Meie leiame tee oma pühadele paikadele.

Vaevalt võib nimetada viimasel ajal mingit ülesastumist, mis oleks nii vähe ette valmistatud ja ometi nii suure osavõtu osaliseks saanud, kui 1343. aastal langenute austamine Sõjamäel 19.

Esimene kivi lillede ja pärgade all.

Üks sarnastest katsetest oli Harju sõda 1343. aastal. Seda on ikka nimetatud mässuks ja sihilikult püütud kujutada orjademässuna. See on jäme vale. Juba pealiskaudnegi vaatlemine paljastab selle vale. Orjadel ei ole kuningaid ega saa nad pidada ka diplomaatlikke läbirääkimisi välismaadega: ka tol ajal olid riikidevahelised suhted juba küllalt arenenud.

Harju sõda oli võitlus oma rahvusliku vaimu esisünni õiguste eest oma maal, ehk teiste sõnadega — oma rahvusliku kultuuri eest, vaba, ripumatu rahvusliku olemise ja arenemise eest. Et selle eest asuti võitlema ja võideldi suurejooneliselt, see peaks küll igale mõtlejale inimesele tegema selgeks, et tolaegne põlv oli kõrgekultuuriline. 10.000 võitlejat ja 3000 langenut ainult ühel poolel ühes lahingus — see oli suur sõjavägi, suurelt organiseeritud ja äge võitlemine. Kas peaksime seda häbenema? Või tohime halvaks panna võitlust vaid sellepärast, et sõda lõppes meile kaotusega?

Vaja lähemalt tundma õppida tolaegset olukorda, siis näeme, et võita oli vast hoopis võimalik. Seda enam see võitlus äratav imetlemist

juunil. Koosolekul, mis kultuurajalooline selts oli kokku kutsunud austamise küsimuse selgitamiseks, avaldati arvamist, et kogu ettevõtte võib üparduda, sest aega ettevalmistusteks jäi vähem, kui 2 nädalat; kardeti, et tuleb mälestamist pühitada vast kümnekesi. Kuid omakultuuri teisel päeval, 19. juunil, oli mägi kaetud tuhandetest.

Juba tund aega enne rongikäigu kohalejõudmist hakkas tulema rahvast — üksikult, perekondade kaupa ja salkades. Ei tulnud tühjade kättega, tuldi lilledega ja pühalikult asetati nad kivile — esimesele kivile sellel kalmul. Lendas kohale sõjaväe lennuk, laskus õige madalale, vast kõigest 15 meetrit maapinnast ja viskas kauni pärja mäele.

Rongikäigu kohalejõudmise ajaks oli juba niipalju rahvast mäel, et õnnetuste ärahoidmiseks tuli ettejäädud Noorseppade rühmal korraldada kaitseahel kraavide ääre. Peab tähendama, et sõjamäe veerudel on tihe kaitsekraavidevõrk end. Vene kindlusest. Seega on Vene kindralstaap tunnistanud, et 1343. a. Eesti maleva juhid tundsid hästi sõjakunsti ja oskasid luua võitluseks

endale soodustavaid tingimusi, ära kasutades ka maastikku.

Ühele kaevikutest piiratud mäe kõrgemale kohale oli maha pandud esimene kivi. Kohale jõudes peatus rongikäik vähe maad enne valitud kohale minemist ja pasunakoori saatel lauldi „Vaenlaste vastu võideldes“. Selle järel viidi lipud kivi juure, rongikäigust osa võtnud organisatsioonid, ja väeosad korraldasid enese ringina ümber paiga.

Esimese kõne pidas kultuur-ajaloolise seltsi esimees hra A. Põrk, andes kaunis pikas kõnes ajaloolise ülevaate sündmustest, ja kutsus lõpul rahvast vasaraga lööma kivile tärkmeid, millest siis kujunevad sündmuste aasta numbrid, ja

de esitajad ja Noorseppade esitaja. Ilusamad hetked olid, kui kõige noorem noorsepp, kõigest 4-aastane, pani kivile õhust tulnud pärja ning sama vana harjulaste järeltulija asetask pärja harjulaste järeltulijate poolt.

ÜENÜ koori liikmete algatusel lauldi „Enne ja nüüd“. Pärjade panemise lõppedes asuti tammede istutamisele. Istutati 7 tamme. Asemad olid aegsasti valmistatud — pioneerpataljoni minöörid olid purustanud sügavalt ja laialt pae ja augud täitnud koheda mullaga, et tammed võiksid kasvada võimsateks.

Istutamise ajal lauldi „Eestimaa, mu isamaa“.

Esimesed tammed istutati esimeste Harju

ÜENÜTO liikmed oma nimetatamme all.

loi esimesed tärkmed. Valitsust esitas haridusnõunik hra Ollik, lühidalt ja soojalt mälestades kangelasi ja tänades algatajaid ilusa mõtte teostamisele asumast. Lauldi orkestri saatel „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm!“

Sõjaministri esitaja kindral Unt rääkis nii, nagu räägitakse sisemise ärrituse sunnil — lühidalt ja hingest hingesse. Samas teatas, et Tallinna garnison annetas kangelaste austamiseks suurema summa.

Tallinna linnavalitsust esitas linnavalitsuse liige härra A. Veidermann. Kultuurajaloolise seltsi nimel pani suure kodunurmede-lilledest pärja hra B. Parm, toonitades, et nüüd võõra surve alt vabanenud Eestis leidis rahvas ka tee oma pühadele kalmudele. Pärjad panid Vigastatud Sõjameeste esitajad, Tallinna posti-telegraafiametnikkude esitaja, Ülemaalise Eesti Noorsoo Ühenduse Tallinna ja Hõimla osakonda-

sõjas langenute 4 kuninga ja 3 sõduri mälestamiseks. Tammed seoti tugeledele kullatud paeltega, sest muistsete Eesti vanemate tunnuseks oli kullast vöö.

Kuid igaüks pidi kivile lööma 6 tärget, mis on muistne Eesti müstiline arv, mis saanud omaseks ka Euroopa rahvastele (kaks korda 6 = tosin).

Vasaralöögid kõlasid vahetpidamata ja kella 5 ajal peale lõunat oli veel suur hulk järgeootajaid — keegi ei tahtnud lahkuda ilma, et oleks saanud lüüa kivile oma 6 tärget. Oodati kannatlikult, rüselmata.

Palju hellust avaldas rahvas noortele tammedele.

Eesti rahvas oli leidnud tee oma pühale mäele ja see rada ei rohtu enam.

Kustas.

Mälestusi Soome lottapäevilt Kuopios.

Soome kaitseliidu abiorganisatsiooni Lotta Svärd ühingu praegune juhataja pr. mag. H. Arneberg-Pentti külastas käesoleval suvel meie kaitseliidupäeva pidustusi Tartus. See oli esimene kord, kus meie kodukaitselased puutusid kokku oma Soome kaasvõitlejaga. Siin Tartus õppisime tundma seda Soome tugeva naisühingu juhti, kes seisab ligi 50.000-lise organisatsiooni eesotsas. Kuulsime ka ta õhutavaid sõnu, kuid see lühike külaskäik siiski ei annud vastastikuseks organisatsioonidega tutvumiseks kuigi palju.

Kuid üsna õnnelikul kombel juba nüüd Eesti ja Soome naiskaitseliidu kokkupuutumised pole jäänud viimaseks. Kohe pärast Eesti kaitseliidupäeva saabus Lotta Svärd ühingult kutse meie kodukaitselise võtta osa Soome lottapäevadest Kuopios kahe ametliku esitajaga ja 2 osavõtjaga igast malevast. Eesti kodukaitses leidis see kutse elavat vastukaja, sest kogu kodukaitsese tegutsemise ajal pole meil olnud võimalust käia õppimas sealt, kus sellel tööalal omandatud rohkem kogemusi.

7. juulil kogunesime aurik „Viola“, mis pidi meid üle lahe Helsingisse viima. Selgus, et lottapäevist osa võtma sõidavad pr. Alice Kuperjanov, Tartust; pr. Veera Pedriks, Rakverest; pr. Ruus, Valgast; pr. Olga Koern, Petserist; pr. Elsa Kotli, V.-Maarjast; prl. Betty Põdra, Tallinnast. (ametlik esitaja); prl. Estenthal, Türi; prl. Alles, Paidest; prl. Salme Lamp, Tartust; prl. Mari Kull, Tõrvast, ja prl. Ella Sirg (ametlik esitaja) Tartust. Kokku 11 kodukaitselast.

Meid pikale ja huvitusrikkale teekonnale saatma oli ilmunud sadamasse kaitseliidu ülema eest hr. major Maide. Kui siis „Viola“ hiivas ankrud ja laev aeglaselt ujus sadamast välja ulgumerele, jäime üksi oma suure ülesande ette — õppida kõike, mida Soome väljaarenenud lottorganisatsioon pakub, ja esitada teisel pool lahte vennasrahva juures meie kodukaitsese tööle rakendunud naisperet. Ning tundisime siis endid iseseisvatena sellel alal, nagu seda on juba ammu meie suguõed teisel pool lahte.

Imelikke mõtteid tekitas meresõit. Kui poleks olnud seda lahte, siis poleks olnud ka kahte rahvast, poleks olnud seda killunemist. Kuid veri on siiski paksem kui vesi ning kunagi pole hõimud unustanud teed teineteise juure. Juba Kalevi

poeg käis Soomes, ujus võimsate kätelõikidega üle lahe muretsema omale võituvast mõõka. Enne seda oli juba kuri Soome Tuuslar teinud siia kurja röövkäigu, et riisuda endale Kalevi lese Linda. Tulevad meele ka meie esivanemate abipalumisid Soome hõimult, kui meie maad olid vallutamas korruga kõik idapoolsed ja Läänemere ümber asuvad rahvad. Ja samal ajal ja enne seda see meist põhja pool asuv maa oli ainuke, kellega meie esivanematel polnud vaenutegevust. Ja kuigi eestlased alla heideti, Soome jäi siiski maaks, kuhu eestlased püüdsid põgeneda raske orjusikke alt. Samade soomlastega meie esivanemad sõdisid kõrvuti võidurikastes Rootsi vägedes, ajades 30-aastases sõjas hirmu peale kogu Euroopale. Ning nii lugematud meie ärkamisaja tegelaste külaskäigud Soome, kust saadi usku ja vaimustust oma asjasse ja need paljud kokkupuutumised kummalgi maal rahvaste vastastikuse lähendamise eesmärgiga, mis lõpuks sai omale ilusama krooni Soome vabatahtlikkude appitulekuga meie vabadussõja ajal.

Üks lüli sellest suurest lähendamise ja ja ühendamise käikude ahelast on ka meie käesolev küllasõit. Oleme ühest verest ja meil on ühised hädaohud. Peame hoidma ühte meie, kes me säästunud hulga seast Slaavi uputavast ja lämmatavast mõjust. Peame jagama eneste vahel oma paremat. Nagu kord Kalevipoeg sai Soome sepalt mõõga, millega kaitses oma riigi piire, nii läheme nüüdki saama vaimlist mõõka — õppima, kuidas kaitsta ja valvel olla oma vabaduse eest. Sest meiegi nõuame endale vaba kodu päikese all, meiegi peame võima omaks hütuda meie maad, mida meie rahvapõlved on harinud ja higiga kastnud, meiegi peame võima nimetada omaks kõike, mis meie rahvas siin armastusega loonud või loob! See on meie tee ning selles pole kahtlemist ega peatust, nagu sellel laevalgi, mis silmapilgukski peatumata ning kõhklemata ujub oma ülesseatud eesmärgi — kauge sadama poole.

Peagi katkestavad mõtiskluse lähenevad Suomenlinna tornid ja nende tagant Helsingi omad. Pea jõuamegi pärale. Sadamas on vastas Lotta Svärd ühingu keskjuhatuse esinaine pr. Arneberg-Pentti ja teised keskjuhatuse liikmed. Vastuvõtt

võlub juba esimesest silmapilgust oma südamlikkusega ning sooja sõpruse õhk pääseb juba mõjule. Peale lühikese ja lihtsa tolliülevaatuse istume autodesse ja sõidame kohvile Helsingi piiri (maleva) staapi. Sõlmime palju tutvusi. Jutuajamine läheb Eesti ja Soome segakeeles, Saksa keelt tarvitatakse ainult hädakorral. On tähelepandav, et meie iseseisvuse ajal kestnud tihedama läbikäimise tagajärjel eestlaste ja soomlaste vastastikune teineteisest arusaamine on muutunud palju kergemaks. Seda soodustavad ka uued Soome keelest Eesti keelde laenatud sõnad. Keelte lähendamise alal peaks veel kaugemalegi jõutama.

Peale kohvi asusime kohe linna vaatama, sest paljud meist on esimest korda Soome pealinnas. Sõidame autodel Kaivonpuistole, vaatame Runebergi ausammast Esplanaadil ja teeme linnas veel mitmed ringid ning on aeg juba asuda Kuopiosse viivale rongile.

Et lottapäev tõesti leiab vastukaja üle riigi, selles võis veenduda juba Helsingi vaksalis. Nii lõpmata palju hallis mundris naisi oli vaksalis ja rongil, noori ja vanu, kõigil siht — Kuopio lottapäevad. Edasi sõites tuleb neid juure igast jaamast.

Tähelepanu äratav Soome maastik, mis oma iseloomult erineb põhjalikult meie omast. Äkilised kivikaldad, kuid nende harjal õhukeses mullakorras kasvab siiski vägev mets. Igal pool künkad, järved, saarestikud, jõed — mida aga väga harva näeb, need on põllud. Ning tekib mõttesse sama mõistatus, nagu igale eestlasele, kes esimest korda Soomes ja selle maa olusid põhjalikult ei tunne — millest on tingitud Soome üldine jõukus? Maastik on ilus, vaimustav, kuid ilu ei anna toidust. Kuid selle küsimuse lahendamine viiks pikale.

Hommikul jõuame Soome kaunimasse järvede, neemede ja saarestikkude linna Kuopiosse. Vaksalis on vastu võtnud Kuopio kaitseliidu piiri ja lottade piiri juhatus must-kollaste varukasidemetega, mis on Kuopio piiri värvid. Kaks meie ametlikku esitajat asetatakse hotelli, mis sel puhul ehitatud Eesti lippudega, teised asetatakse ühiselumajja. Pole aega omas korteris pikemalt peatuda, kui juba rutame kirikusse, sest lottapäevad algavad jumalateenistusega doomkirikus.

Tuomiokirik täitub äärest ääreni lottadega, neid oli koos umbes 1500. Kohal

on ka kõrgemad kaitseliidu pealikud. Jumalateenistuse peab praost Rautajärvi.

Päevakohase sõna ütleb veel pr. Lonhivaara ning laulab Kuopio kaitseliidu meeskoor.

Kirikust siirduti Suojalinna ilustatud saali, milles sündis lottapäevade avamine. Algul olid orkestriettekanded kaitseliidu orkestri poolt, mille järele pr. Arneberg-Pentti pidas avamiskõne ja tervitas kõiki kokkutulnuid.

Omas kõnes nimetas ta, missugune rõõm valdab kõiki, nähes nii üksmeelset kodukaitsejate peret koos. Üks aade innustab kõiki. Sama aade innustab ka Eesti kodukaitse esitajaid, kes lahe tagant on tulnud Soome õdede juure, tooma neile tervitusi Eesti naiste poolt. Nende päevade tähtsus ja siht on anda meie tööle uusi sihte ja leida uusi teid. Kuid neil päevil on veel teinegi tähtsus. Neil päevadel tahetakse tõsta elavat isamaatunnet ja juba see, et nii palju lottasid on oma päevast osa võtma ilmunud, näitab seda, et Soome kodudes valitseb tugev isamaalik vaim.

Eesti kodukaitse poolt ütles tervitusi prl. Põdra Tallinnast.

Pärast pikka tervituste rida rektor Vaaramaa tutvustas Suojalinna saalis kokkutulnuid Kuopio ajalooa. Kuopios on alanud Soome rahva äratamine Snellmanni eestvõttel ja uute aadete levitajana on Kuopios tegutsenud naiskirjaniik Minna Canth, siin on oma noores eas tegutsenud vennaksed Ahod, Järnefeldid j. t.

Päeva kavast olid referaadid majandusliste, sanitaar, ja propaganda küsimuste üle, millele järgnesid elavad läbirääkimised. Iga käsitatava aine kohta võeti vastu rida resolutsioone, mis esitatakse soovivaldustena keskjuhatusesele, mis valitakse igal aastal organisatsiooni aasta-koosoleku poolt.

Tegelikkus tööde lottapäevadel siiski nii väga palju pole, sest need on peamiselt ikkagi pidupäevad, kus küll pearaskus langeb kõnedele, koosolekutele ja läbirääkimistele. Need päevad on tarvilikud aastase töö kogemuste kokkuvõtmiseks ja uute tööalade sõelumiseks, kuid ka üle maa laialipillatud organisatsioonid üksmeele ja vaimustuse loomiseks. Selles mõttes on osavõtjate arvu piiratud ainult korraldava piiri vastuvõtte võimaluse maksimumiga. Ennem peeti lottapäevad ikka Helsingis, kuid nüüd on ka teised piirid hakanud neid eneste juures korraldama.

Edustajaid saadavad piirid proportsionaalselt oma liikmete arvule. Ennem, kui lottapäevad peeti talvel, siis kõikus osavõtjate arv ikka 800 ümber, kuid nüüd Kuopios suvel tõusis see juba 2000-ni. Ning Kuopio lottad said nii suure külaliste hulga vastuvõtmisega hiilgavalt hakkama. Peab ainult imestama nende korraldusvõimet ja oskust, kuidas nad näiteks toitluskorraldamise alal töö vähemagi segaduse või sekelduseta läbi viisid. Seegi on suure järjekindla õppimise vili ning peegeldab selgesti organisatsiooni võimeid omal alal.

Samal päeval oli lottade ja kaitseliidu ühendatud kooride kontsert linnamajas. Kanti ette Soome heliloojate isamaalisi helitöid.

Kella 8 ajal oli kõikidele osavõtjatele jalutuskäik Puijo torni. See asub mägisel maa-alal, 4 klm. kaugusel Kuopiost. Sinna sõidutati meid autodel. See oli peadpööriv sõit, sest tee viis üles äkilistest mäeküngastest ja hiigla kiirusega, nii et tahtmatult tuli kartus, et auto järsult mäekünkalt lihtsalt kukub alla orgu tagasi. Ees aga kohutas sinisel taevafoonil asuv mäeharja joon. Tee nagu viis taevasse ning auto kiirus mäe harjal nagu ähvardas visata meid pilvede rüppe.

Kuid seevastu milline unustamatu kena vaade avanes Puijo tornist Kuopio luulelisele ümbruskonnale. Need Kuopio lahed ja saarestikud, mis meile tuttavad Juhani Aho „Nooruse unistuste“ kaudu, need laiusid meie silmade ees oma täiuslikumas ilus põhjamaa pehmetoonilise suveõhtu värvikülluses. Ei oska kirjeldada seda looduse ilu, millega nii rikkalikult on õnnistatud Kuopio. Ainult lõpmata järvede võrk ja metsaga kaetud rohelist saared ja nende üle nagu õnnistusena päikese loodangvärvid. Vaiksel vaatlesid kõik, kõiki valdas see ilu.

Teisel päeval jätkusid koosolekud, kus peaküsimuseks oli lottakursuste korraldamine. Nendele otsustati osutada tulevikus erilist rõhku ja neid koondada Helsingisse.

Teise küsimusena tuli arutusele propagandatöö, millest refereeris pr. Terä. Ta rõhutas omas ettekandes propagandatöö tarvilikkust. Kui katkeks propagandatöö, siis kaoks ka organisatsiooni seesmine side ja vastupidavus ning väsimus ja passiivsus võib võtta maad. Kui paljud lottad isegi ei tea kuigi palju oma töö mõtet ja vajadust, siis ei või lootagi üleöö selle töö mõistmist laialiste hulkade poolt.

Seepärast ongi tarvilikud kõnekoosolekud igas piiris ja kohalikus üksuses. Töö võidaks omale palju suurema kaasatundmise ja kaasarühmamise, mitte üksi liikmete arvu suurendamisega, vaid peamiselt laialdaselt korraldatud selgitustööga. Selles küsimuses võeti vastu otsused, et keskjuhatus peaks palkama endale alalise propagandatöö tegijad, kelle tegevus oleks ette määratud kogu aasta peale, ja et malevad korraldaksid selgitustöönädelaid igas külas lotta ja kaitseliidutöö tutvustamiseks.

Järgmine referaat oli pr. von Bonsdorffi poolt „Väljalaatsaretid ja nende tarvidus sõja puhul“, milles ta selgitas põhjalikult seda küsimust ja ka seda, kuidas lottad peavad end ette valmistama väljalaatsarettides tegutsemiseks.

Pr. Ala-Kulju kandis ette referaadi haridusküsimusest. Toonitas inimese südame puhtuse suurt tähtsust. Iga inimene tahab saada õnnelikuks ja igauks otsib selleks teid eriviisil. Kes seab omale ideaaliks rikkuse, keda jällegi au meelitab. Kuid need inimesed unustavad selle aine, mis on tõsise õnne alus. See on südame puhtus ja selle andja on Jumal. Seda suurt tõe peab aitama elustada ka lottade ühing.

Järgmiseks vaieldusküsimuseks oli prl. Fanny Lukkose esitatud tööalade ühtlustamine ühingu tööalade vahel. See on põlevamaid küsimusi lottatöös. Üldiselt tunnistati, et lottatöö peasuunaks peale kaitseliidutöö peab olema haridustöö ja kultuuri levitamine igal alal kaitseliidu huvidega kooskõlas. Tuleb määrata kindlaks, missugused tööd kaitseliit tahab jätta eriliselt lottade hooleks. Pikemate vaieldusteta võeti vastu otsused, et kaitseliidutöö kõrval lottade tähtsamaks tööalaks on kultuuritöö ja et kohtadel lottade ja kaitseliidu üksuste vahel tõmmataks kindlamad piirjooned nende tööalade vahel.

Samal päeval korraldas Kuopio maa-härra Ignatius vastuvõtu Eesti kodukaitse esitajatele. Härra Ignatius oli väga huvitatud Eesti kaitseliidust, kaitseväest ja oludest üldse ning sõbralikus vestlemises möödus see vastuvõtmine, kuni tuli aeg minna suurele rahvapeole Väinölänniemil.

Väinölänniemi rahvapidu oli väga mitmekesise sisuga ja siin demonstreeriti kõike, mis on lottade ühingu head ja ilusat. Ühendatud kaitseliidu orkestri mängu järele algasid kõned mag. H. Kiipise, pr. Söderströmi ja pr. E. Ala-Kulju poolt, mis

rõhutasid naiste suurt osa vabadusvõitluses, Soome kultuurivõitluses ja vabaduse kindlustamises. Lõpuks oli eeskavas lottade ja kaitseliidu rütmiline võimlemine, milles eriti suurt vaimustust pälvisid nõtked lottad. Pärast ühist Savolaste laulu lõppes see ilus vabaõhupidu.

Sealt asusid lottad laevadele, mis viisid neid 30 kilomeetrit üle järve ja saarte vahelt ilusasse Kehvo kaitseliidu majja. Kogu sõit möödus lakkamatus laulus, ülemeelikus naljas ja naerus, nii et vägagi lühikeseks osutus see küllalt pikk sõit kaunil Kallavee järvel. Vaid viivuks said pöörata tähelepanu päikese punas säravale veele, rohelistele saartele kauniste suvilatega, millede katustel lehivad Soome siniristiga lipud.

Kehvo kaitseliidu maja oli eeskujulik, ehitatud kaitseliidu tarvete kohaselt. Ilus võimla ja muud ruumid. Niisuguseid olevat viimasel ajal Soomes ehitatud kaunis rohkesti.

Samas viidi meid vaatama eeskujuliku Kesk-Soome talumajapidamist, mis tähelepanu pälvis oma eeskujuliku karjapidamise poolest. Pererahva poolt annetati meile lillesid — omast aiast, ilusaid, punaseid.

Tagasisõit algas südaööl, mis valge nagu meie päev päikese loojenemise ajal. Laevas oli nüüd juba rohkem vaikust, sest väsimus andis end paljudegi juures tunda, kuid siiski lauldi „Kallavee“ järve laulu Eesti viisil „Üksinda, üksinda...“ See Eesti viis on soomlastel palju tuttavam kui eestlastel enestel. Ka teisi laule lauldi ning sellest selgus, et eestlastel ja soomlastel on palju üheviisilisi laule.

Pikk ja pime on Soome tali. Kauaks katab jää selle maa ilusaid järvi ning matab elu. Vaid varatalvel avanevad nendel pikad uisuteed, kuni lumi nad paksu katte alla matab. Siis vast suusatajad ajavad neist üle lõputuid roobasjälgi ning need lõhuvad lumme tee, kuid päike vaatab sinna harva.

Kuid kui kevad on jõudnud, siis ärkab ka maa omale ilule. Olles kaua lume ja pimeduse katte all, õitseb ja säteandab ta lühikesel suvel seda jõulisemalt ning tihedamalt. Ning lõunamaade kogu aasta kestev suvi ei suuda kunagi pakkuda nii palju kui palju sisaldab eneses ilu Soome lühikene valgeõine suvi. Kes seda ei tea, sõitku kordki kesksuve ööl Kuopio Kallavee järvel.

Pühapäeval oldi juba varahommikul jalul. Oli austamiskäik vabadussõjas lan-

genud kangelaste haudadele, mis asub 1 kilomeeter linnast eemal. Rongikäik läks läbi tänavate korraldatud ridades. Kõige ees keskjuhatuse liikmed, nende taga Eesti kodukaitse esitajad ja siis lõpmatus reas lottad. Sammutakse vaikselt, hääletult... Pärale jõudes asutakse nelinurka kalmude ümber. Orkestri saatel laudakse Soome koraali „O, Herra, siuna Suomen kansa“ („Issand, õnnista Soome rahvast“, viisil „Ma kummardan Sind, armuvägi“). Siis pr. Arneberg-Pentti asetab loorberpärja hauasambale. Sellejärele asetab hauasambale valged lilliad ja roosid prl. Ella Sirg Eesti kodukaitse poolt. Sellejärele laudakse Suomen laulu („Kuule, kuidas hääli helab“) ja lahkutakse kalmistult.

Vahepeal jätkub aega Kuopio muuseumi külastamiseks. Eriti jäi sealt meele Soome rahvusline osa, Soome muistne talutare j. t.

Kell pool kolm algab Väinölänniemil lottapäevade lõpupidu. Väinölänniemi on Kuopio ilusam neem, mis poolekilomeetrilise kitsa ribana lõikab järvesse. Lõpukõne pidas Kuopio maahärra Ignatius, pärast kaitseliidu orkestri poolt ettekantud vägevast Sibeliuse „Finnlandiat“. Harva saab kuulda nii mõjuvaid kõnesid kui oli seda härra Ignatiusi oma. Juba kõne algul asus rahvahulka nii hääletu vaikus, nagu seda ei juhtu kirikuski. Kõne lõpul olid pisarad silmis paljudel, kuuldusid nuuksumised, sest härra Ignatiusi isamaaline kõne oli leidnud tee kuulajatekaasmaalaste südameisse. Kõned vaheldusid ühendatud orkestrite ja ühendatud kooride ettekannetega. Lõpuks anti Soome kombe järele kõigile soovijatele vabasõna. Eestlaste poolt kasutas seda prl. Kull Tõrvast, mis lõppes Kuopios lottapäevadele pühendatud luuletusega. Kõne oli temperamentlik ning kutsus kiiduavaldustorni esile.

Kuid pärast seda juba tuligi kiirustada vaksalisse, et Helsingi rongiga alustada koduteed. Lagematu rahvahulk oli meid saatmas ning neid liigutavaid lahkumissõnu ja lillesid oli niipalju, et kõik see lahkumine on jäänud meele nagu muinasjutt või unenägu, mille sarnast reaalelus midagi ei juhtu.

Hommikuks leidsime endid juba Helsingist. Esimeses järjes vaatasime Lotta Svärd ühingu keskjuhatuse ruume, mis koosnevad kolmest mugava sisseseadega toast, ning siis viidi meid Suomenlinna kindlust vaatama, kuhu lastakse ainult komandandi loaga. Vaatasime pimedaid

maa-aluseid käike, käisime Suomenlinna asutaja hauasamba juures. Kindlus jätab sünge mulje oma raskete kiviehitustega, mis ehitatud omalajal kaitseks venelaste vastu. Parajasti lammutati Suomenlinnas Vene kirikut, mida muuseumiks ümber ehitatakse. Keset saart lehvib Soome lipp. Selle puhul tähendas meie saatja prl. Fanny Lukkonen: „Oleme küll täiskasvanud inimesed, kuid kui mina siin näen seda lippu, siis käib tuksatus läbi südame. See on meie uhkus, siin lehvib nüüd Soome lipp“.

Õhtupoolel sõitsime kaitseliidu Tuusula pealike kooli vaatama. See on uus ehitus, mille püstitamise heaks Soome lottad on kogunud üle 200.000 Smarga. Aasta läbi käib seal kaitseliidu pealike ettevalmistamistö. Toitlusasi on seal juba lottade käes. Ka lottakursused peetakse seal. Praeguses kaitseliidu pealike lennus õpib 86 inimest. Vaatasime õppesaali, vaatasime nende võimlemist, vaatasime klasse, kus jagatakse teoreetilist õppust. Mälestuseks annetati meile päevapiltide-album Tuusula koolist. Meie külaskäigu puhul lehvib kooli ees Eesti lipp.

Helsingis käisime Vanhankirkko puies-
teel Eesti vabadussõjas langenud Soome

vabatahtlikkude ühishaual, kuhu viisime valgeid lilli. Enne meid oli seal käinud vist Eesti ajakirjanikud, sest värske loorberipärg oli haual.

Teisipäeva hommikul kell 10 kogusime „Ebba Munck'ile“, mis meid Tallinnasse pidi tooma. Lahkumine sadamas ületas veel kõik sõprus- ja lahkusavaldu-
sed, mida meile nii ohtrasti osaks sai meie mõnepäevase Soomes viibimise ajal. Olime juba nii kodunenud meid alati ümbritsenud lottadega, et raske oli lahkuda. Olime näinud niipalju ilusat, ammutanud niipalju vaimustust kodukaitse tööks, olime palju õppinud suurilt Lotta-Svärd-päevilt, et iseennesest tekkis südamesse töötus töötada kõige tahtmisega selleks, et meigi kodus areneks nii võimas naisorgani-
satsioon, nagu on seda Lotta Svärd ühing, et meilgi ükskord oleks võimalik võõras-
tele näidata niipalju suurt ja kallist püsiva töö vilja, nagu seda nägime Soomes.

Ning nüüd, lõpetades neid ridu, läkitan südames tervituse üle lahe ühise sihi eest võitlejatele Soomes, kallistele Soome Lotta Svärd ühinglastele ja hellitan südames lootusi, et see loodud side ei murdu, vaid tulevikus kõveneb veel tuhatkord kõvemaks.

Tervisi, tervisi...

Kaitseliidu Narva maleva laager 23.—25. juunini 1927. a.

Kaitseliidu peastaabi esitaja h-ra Jaanis kõnelemas.

Vändra malevkonna laagri- ja pidupäevadel.

Laupäeval, 25. juunil, kogus Vändra malevkond Vändra alevi taga olevale spordiplatsile kahepäevasele suvilaagrile.

Kevadiste põllutööde kordasaatmine, mil enne heinaaega maamehe igapäevased toimingud ja talitused enam-vähem harilikus roopas liiguvad, võimaldas Vändra kaitseliitlastel rohkel arvul kokku tulla oma laagri- ja pidupäevadele.

Esimesel päeval oli laagri avamine. Peale laagri avamist algas kohe tööpäev. Meeskond läheb õppustele, naiskaitseliitlased ruttavad aga

lipu kätte, pühitses oma II aastapäeva ja lõpetas oma 1. traditsioonilise suvilaagripäeva.

Kahjuks ei olnud ilm kuigi soodus pidupäeval. Taevast tuli vihma kaela, mis aga siiski ei suutnud segada üldist malevlaste kui ka teiste piduliste meeleolu.

Kella 12 oodatakse kohale sõjaministrit; ministri vastuvõtuks seatakse Vändra vallamaja ette ratsaeskadroni aurühm. Keskpäeva ümber ilmubki alevi maanteel nähtavale kiirel sõidul võõras auto, millega sõjaminister ja k.-l. pea-

Vändra malevkonna pealik kapt. Lilienblatt raporteerib sõjaminister kindral N. Reegile.

valmistama laagrisuppi. Kogu päev möödus malevlastel intensiivseis toimingutes ja tegevuses — kaitseliidu staabipoolt ettenähtud laagripäevade õppuste läbivõtmises.

Võrratuks abiks laagri korraldajatele ja osavõtjatele olid kohaliku kodukaitse ühingu liikmed, kes ei pidanud raskeks toiduvalmistamist enese hooleks võtta. Oli koos rohkearvuline naispere, kelle energilisel kaasabil mitmed korrad laagriolijatele toitu anti.

Vaheldust ja pidulikku meeleolu lõi malevkonna orkester, kõned, ühised laulud ja mängud, raadio; need kõik tõmbasid laagriplatsi lähedusse palju uudishimulisi pealtvaatajaid, keda see enneolematu suvilaagri päev kokku oli tõmmanud.

Peale õhtusööki korraldati laagritulede juures mitmesugused ettekanded ja lõbustused.

Kell 23 minnakse öistele õppustele, millest suure huvi ja hoolega malevlasted osa võtsid.

Järgmine laagripäev, pühapäev, 26. juuni, kujunes Vändra malevkonnale mitmekordseks pidupäevaks: sel päeval sai Vändra malevkond oma

staabi ülem kohale sõidavad. Peale aurühma tervitamist läheb minister ühes saatjatega laagriplatsile, kus juba kogu laagri meeskond oli rivistatud.

Peale meeskonna tervitamist selgitas sõjaminister kindral Reek oma kõnes lühidalt kaitseliidu tähtsust ja ülesandeid.

Tervituste järele liigutakse laagriplatsilt Vändra kirikuplatsile, kus kella 1-ks oli määratud paraad.

Kella ¼2 paiku saabus paraadiplatsile sõjaminister kindral Reek ja k.-l. peastaabi ülem major Maide. Sõjaministrile raporteeris kapt. Lilienblatt. Tervitustseremoonia järele rulliti malevkonna lipp lahti ja algas lipu õnnistamine, mida toimetasid õpetaja J. Nuudi ja preester A. Ruus. Orkester mängis koraali, kaitseliitlased ja rahvahulk laulsid kaasa.

Pärast õnnistamist võttis sõjaminister kindral Reek lipu ja andis ta Pärnumaa maleva pealikule kapt. Adamsonile, viimane andis selle üle

Sõjaminister kindral Reek lõõb naela Vändra malevkonna lipuvardasse.

Pärnumaa maleva pealik kapt. Adamson naela lõõmas lipuvardasse.

Vändra malevkonna pealikule kapt. Lilienblattile, kes lipu omakorda lipukandjale üle andis.

Peale selle pööris sõjamin. kindral Reek hoogsa ja sütitava kõnega malevlaste poole, selgitades lipu tähtsust, minister ütles: „Lipu alla kogunetakse selleks, et ühiselt võidelda oma väikese kodumaa olemasolu eest; meie ajal lippu harilikult küll ei viida lahingusse, vaid tema on pühaks sümboliks, millele töötame truudust, ja seda vankumatut truudust peame meie hoidma, et kaitsta oma väikest Eesti kodu.“

Sõjaministri kõnele järgnes riigihümn.

K.-l. peastaabi ülem major Maide rõhutas oma kõnes Vändra malevkonna suurpäeva tähtsust, kus ta endale on saanud ühise tunnusmärgi — uue lipu, lahingulipu, mille alla nad koonduvad üksmeelselt — et kaitsta oma kodu.

Peale kõnede oli naelte kinnitamine lipuvardasse, naelad lõõdi: sõjaminister riigivanema, kaitseväge ja enda poolt, major Maide kaitseliidu nimel, kapt. Adamson Pärnumaa maleva poolt, Tori malevkonnalt, Karksi malevkonnalt ja selts-

kondlikkudelt organisatsioonidelt, Vändra hariduseltsilt, tuletõrjajate-, põllumeeste- jne. seltsidelt, arvult kokku 16 mälestusnaela.

„Mu isamaa, mu õnn ja rõõm!“ helidel kanti annetatud lipp meeskonna eest läbi, seega seda meeskonnale tutvustades.

Sellele järgnes paraadimarss. Paraadiplatsilt läksid kaitseliitlased laagriplatsile tagasi, kus neile naiskaitseliitlaste poolt sooja suppi anti.

Kell 16 tehti laagripäevade lõpp laagri lipu allalaskmisega.

Kell 17 oli Vändra põllumajandusliku ühisgümnaasiumi ruumes korraldatud sega-eeskavaga pidu, millest vihmase ilma peale vaatamata osavõtt oli ülielav.

Kell 21 oli korraldatud veel samus gümnaasiumi ruumes pidusöök, millest üle 40 kutsutud külalise osa võttis. Sõbralikus meeleolus viibiti seal kuni hilja ööni.

Vändra malevkonna suvilaagripäevad ja pidustused jätsid osavõtnuisse kustumatu mulje, mis niipea ei kao meelest.

Vändra malevkonna laagripäev.

Üksikmehe ja jao taktikalisest väljaõppest.

(Lõpp.)

5. Märkide kättejuhatamisel toimetada kindla korra järele; vaatleja silm järkjärgult maastikul kergestileitavate esemete või muude käepärast olevate abinõude abil viia märgile; järgmine punkt alles siis nimetada, kui vaatleja eelmise leidnud.

Plaanita või erutatud kobamine ja hüplemine sünnitab suurt ajakulu; ainult järjekindel ja rahulik vaatleja silma juhtimine viib eesmärgile.

Ülesanne nr. 8. Kauguste määramine.

1. Iga malevlane peab oskama mõjuva püsitle piirkonnas — kuni 600 meetrini — kaugused täpselt ära määrata; peale selle oskuse omandamist kerge-kuulipilduja mõjuva tule piirkonnas — kuni 1000 meetrini.

2. Valida õppuse koht, kust saab vaadelda tasast kui ka murrmaastikku.

Kauguse hindamist toimetada kohalikkude esemeteni ja peale selle mitmesugustes kaugustes väljapandud märklaudadeni ja inimesteni.

3. Harjutus 1 (lipukestega ära märkida 100, 200, 300 ja 400 mtr. Iga lipukese kõrvale paigutada pea-, rind-, põlvelt laskja ja püstikujud). „Pidage meeles märgitud kaugused. Vaadeldge väljapandud märklaudu ja pange tähele, missugune vahe samade märklaudade vahel mitmesugusel kaugusel.“

Harjutus 2 (kaugused ära märkida, nagu eelmises harjutuses; märklaudade asemel inimesed). „Kuidas näevad välja inimese: kõgu, nägu, käed ja jalad 100, 200, 300 ja 400 mtr. peal? Kui kaugele näete veel nööpe, taskuid, mütsimärke, rihmu jne.“

Harjutus 3. „Määrake ära kaugus niisuguse esemeni; kaugus määrata ühekorraga.“

Harjutus 4. „Määrake ära kaugus niisuguse esemeni; enne poolitage see kaugus ja võrrelge varem tuntud kaugustega.“

Harjutus 5. „Määrake ära kaugus niisuguse esemeni; selleks valige mõni teile tuntud kaugus (100, 200, 300 mtr. jne.) ja katsuge, mitu korda see mahub otsitavasse.“

4. Harjutus nr. 2 juure: Lipukeste juure asetatud inimesed õppuse juhataja poolt antud leppemärgi järele võtavad mitmesugused asendid: püsti, põlvili, lamades laskja, lamades varjuja (vastu maad surutud) jne.

Kauguse määramist harjutada mitmesugustest asenditest.

Kui kaugus ühe esemeni kõikide õpilaste poolt kindlaks määratud, võtta keskmise ja maastikul järele kontroleerida mõõdupuuga ja sammudega (paarissammud; lugemine vasaku jala all).

5. Harjutus 4. ja 5. juure: Kaugemal olevad pooled ja osad näivad lühematena.

Et märkide leidmine suurematel kaugustel raske, mis takistab õppuse käiku, siis neil juhtudel kaugusi määrata hästi nähtavate esemeteni.

Välja selgitada tingimused, mil kaugused suurematena või vähematena paistavad tõelistest.

Kaugus määratakse suuremalt osalt lühem kui:

a) märk hästi valgustatud, silmatorkav või heledal tagaseinal;

b) vaatleja ja märgi vahel tasane ühekujuline maastik (lage väli, heinamaa, veekogu jne.) ja puuduvad vahepealsed punktid;

c) murrmaastikul ei ole osa sellest näha;

d) suur märk väikeste kõrval asub;

e) alt üles märke.

Kaugused määratakse suuremad:

a) kui märk halvasti või ainult osaliselt näha;

b) märk asub tumedal tagaseinal;

c) hämarduses, uduse ja põuase ilmaga (õhuvirvendus);

d) metsas ja põõsastikus;

Õppus nr. 3. — Varjumine.

a) Varjumine vaatluse eest (maapealne ja õhuvaatlus);

b) varjumine tule eest;

c) moondamine;

d) kaevumine.

Ülesanne nr. 9. Varjumine vaatluse eest.

1. Igal võitlejal kasvagu verre tung iga oma liikumist ja tegevust vaenlase eest varjata; sellega saavutatakse ootamatus, vaenlase ees jääb meie tegevus saladusse ja hoidume asjatute kaotuste eest. Varjumine olgu nii kätte õpitud ja harjutatud, et ta muutub reflektorseks.

2. Õppeplats peab pakkuma mitmekesisaid varjumisvõimalusi (puud, ehitused, põõsad jne.).

Õpilasele luua lihtne, kuid lahingtruu olukord.

Vaenlast kujundada meestega; neid varustada paukpadrunitega, kui õpilane pahasti varjub, sellest teatada pauguga.

3. Harjutus 1. „Jaol peatuda „N“ rajoonis (ära märkida koha peal); vaenlase vaatleja ilmus punktis „A“; varjuge vaatleja eest!“

Harjutus 2. „Vaenlase tunnimees asub punktis „B“. Asuge sinna ja sinna, nii et vaenlane ei näeks teid.“

Harjutus 3. „Vaenlase piilkond liigub „A-st“ „B-sse“; varjuge, et piilkond ei näeks.“

Harjutus 4. „Vaenlase lennuk liigub „C-st“ „D-sse“; varjuge tema eest.“

4. Käskluse järele õpilane otsib varjulise koha ja asub sinna. Varjuda võivad korruga mitu õpilast, soovivat poole jao kaupa, kui jatkub kõigile varjundeid.

Õppuse juhataja poolt antud signaali või leppemärgi järele punktis „A“ (punktis „B“ ja punktist „A“ punkti „B-sse“ liikuja) asetunud „vaenlane“ algab vaatlemist ning leides kedagi õpilastest; annab sellest märku pauguga. (Kui varjuvad korruga mitu õpilast, siis kokkuräägitud leppemärgiga teatada nimelt, kelle pihta lastakse.)

Selle järele õpetaja ühes pealtvaatajatega käib kõik varjujud läbi ja hindab iga varjundit ning õpilase tegevust. Sama harjutust korrata teise pooljaoga.

5. Ka kõige lagedamal maastikul leidub võimalusi varjumiseks, selleks kasutades vähematki maastiku konarlust, igasugu kasve jne. Maha heita varjulistesse kohtadesse (puu, põõsa, ehituse varjud jne.).

Õhuvaatluse eest varjumise korral eriti hoollega peita neid asju ja kehaosi, mis oma värvi poolest üldtoonist erinevad (püss, nägu, käed jne.). Mahaheitmisel neid peita keha alla ja suruda vastu maad. Hoiduda liigutuste eest.

Ülesanne nr. 10. Varjumine tule eest.

1. Hinnata mitmesuguseid varjundeid, kuidas nad ja missuguse tule eest kaitset pakuvad; oskus kasutada neid kattena tule eest.

2. Maastik sama, mis eelmises ülesandes.

Elav vaenlane, varustatud paukpadrunitega.

Vastase tuld märkida laskmisega paukpadrunitega ja tule suund (missuguse õpilase pihta lastud) tulelipuga. Jalg- ja kahurväe tulelipud.

3. Harjutus 1. „Punktist „A“ avati Teie pihta püssituli. Varjuge.“

Harjutus 2. „Punktist „B“ ja „C“ avati Teie pihta püssituli. Varjuge.“

Harjutus 3. „Punktist „D“ tulistab vaenlase kuulipilduja. Valige „N“ rajoonis (koh. rajoon kohaliste esemete järele kätte näidata) varjundid tule eest.“

Harjutus 4. „Punktist „M“ avati Teie pihta šrapnellituli. Varjuge.“

Harjutus 5. „Punktist „O“ avati suur-
tükituli granaatidega. Varjuge.“

Märkus: Kõik punktid näidata kätte maastikul.

4. Harjutus 1 ja 2 juure. Õpilane hüppab lähema varjundi taha; kui seda ligidal ei ole, siis roomab selle juure. Vaenlane laseb tema pihta ainult nii kaua, kuni õpilane kujutab suurt märki ja tabamine kindel. Kui loomuliku varjundit üldse ei leidu, heidab õpilane tihedalt vastu maad ja pöörab kitsama küljega (peaga) vaenlase poole.

Harjutus 3 juure. Varjundite otsimisest võivad võtta osa kõik õpilased korruga. Kui varjundid leitud, neid järele vaadata ja järele katsuda üheskoos.

5. Välja selgitada: a) püssi- (kuulipilduja) ja suurtükitle iseäraldusi ja missuguseid varjundeid valida kummagi tule tarvis. (Suurtükitle järsud kukkumised, varjundid peavad olema järsud.)

b) Varjundite head ja pahad omadused, nende kuuli kinnipidamise jõud; (paljast kivist kõrvale hoida, — annab kilde, missugused võivad omakord haavata) umbes 1 meetri paksusest mullakihist ei tungi kuul läbi; puud, milledest ei ulatu ümber haarama kahe käega, peavad kuuli kinni; üle 7 mm raudplaat ei lase kuuli läbi; telliskivi pikkuse paksune müür pakub varju üksikute kuulide eest; — kuulipilduja tuli läbib ka paksemaid varjundeid, sest kuulid langetavad sagedasti ja tihedalt.

Ülesanne nr. 11. Moondumine.

1. Kätte õpetada kiirelt ja osavalt ette võtma ja läbi viima igasugu moondamisi võitleja enese ja ümbritseva maastiku juures, et võitleja täiesti ühte sulaks viimasega.

2. Õppeplats valida niisugune, kus õpilane enese varjamiseks on sunnitud ette võtma enese ja ümbruskonna moondamist (väikene põõsastik, madalad künkad ja mättad jne.).

Andmed naabritest ja vaenlasest.

Vaenlast kujutavad üksikud mehed, kes varustatud paukpadrunitega ja tulelippudega.

3. Harjutus 1. (Põllul.) „Iga mees moondab ennast ja oma ümbruskonda, et teda ei saa eraldada ümbritsevast maastikust.“

Harjutus 2. (Hõre põõsastik.) „Valige endile seisukohad ja moondage endid, et sarnaneksite põõsastele.“

Harjutus 3. (Üksikud puud.) „Asuge puu otsa ja moonduge, et Teid ei saaks eraldada.“

Harjutus 4. (Mätastik või madalad künkad.) „Võtke seisukohad ning moonduge, et Teid ei saaks eraldada ümbritsevast maastikust.“

4. Harjutust täidavad kas pool gruppi või grupp korruga. Kui õpilased oma tööga valmis, „vaenlane“ õppuse juhataja poolt antud leppemärgi järele asub antud sektoris vaatlemisele ja

õpilaste ülesotsimisele (kuni selle ajani „vaenlane“ ei tohi näha õpilaste tegevust). Ülesleitustest antakse teada pauguga. Vaatlemise juures võib tarvitada binoklit.

Õppuse juhataja kontrollib iga õpilast, seatav neile ära puudused ja näitab kätte abinõud nende kõrvaldamiseks. Kõige paremini ja halvemini moondunud õpilased jätab kohale, kogub teised kokku ja üheskoos harutatakse läbi ning hinnatakse mõlema õpilase tegevust.

5. Vaatamata kõige hoolikama varjumise peale, maastik ei paku alati ja igalpool küllaldaselt võimalusi võitlejat vaenlase silma eest peita. Ehk küll tarvitusele võetud igasugu kaitsevärvi riided, jääb terve rida asju võitleja riietuses ja rakmetes, samuti katmata kehaosad, missugused torkavad silma.

Et võitlejat lasta ühte sulada ümbruskonnaga, on tarvis ette võtta moondamisi nii võitleja kui ka teda ümbritseva maastiku kallal.

Peab hoolega silmas pidama, et moondumine oleks piinliku hoolega tehtud, sest halvasti moondunud mees torkab rohkem silma, kui hoopis moondumata.

Ülesanne nr. 12. Kaevumine

1. Õpetada võitlejat ennast „küünistama“ maastiku sisse ja valmistama lihtsat „jäneseauku“.

2. Õppeplats valida seal, kus kaevamine lubatud. Anda lahingolukord.

Üksikud mehed kujutavad vaenlast 500—600 mtr. kaugusel. Vaenlase tuli märgitakse ära paukudega (paukpadrunitest) ja tulilippudega.

3. Harjutus 1. „Umbes tunni aja järele on oodata vaenlase ilmumist „X“ suunast. Meie jaol on ülesandeks kuni videvikuni oma käes pidada „Z“ punkti (näidatakse kätte maastikul). Teie asute sinna..... (igale õpilasele kätte anda tema täpne asupaik). Valmistage endile kaevikud ja moondage neid. Aega 15 minutit.“

Harjutus 2. „Vaenlase eelpost asub punktis „A“ (500—600 mtr.) Jaol asuda joonele (kohaliste esemete järele kindlaks määrata ja igale õpilasele näidata koht kätte). Kaevuda vaenlasele nägematult. Aega 30 minutit.“

4. Õpilane kaevub „Jalgvää määrustiku“ I osa § 93 antud juhtnõrde järele.

Õppuse juhataja poolt antud leppemärgi järele „vaenlane“ algab õpilaste tegevuse jälgimist ning märgib õpilaste eksisamme ära paugu andmisega (õppuse juhataja ja vaenlase vahel on soovitatav luua telefoniside parema koostevõime loomiseks).

Kui kõik õpilased tööga lõpule jõudnud, kogutakse nad kokku ja vaadatakse üheskoos iga

üksiku mehe töö järele, seda läbi harutades ja hinnates.

5. Praegusaja lahingväljad on tühjad. Võitlejad „söövad“ endid maa sisse, muidu pikema peatuse juures hävitaks neid tuli. Seepärast iga võitleja peab labida käsitamises olema sama osav kui ümberkäimises relvaga.

Iga enam-vähem pikema peatuse juures peab võitleja enese maa sisse „küünistama“. See esiteks vähendab vaenlase tule mõju ja teiseks on olemas valmis seisukohad ebaedu puhuks.

Õppus nr. 4. Kaitsevõitlus.

a) Laskekoha valik.

b) Tegevus laskekohal.

Ülesanne nr. 13. Laskekoha valik.

1. Oskus leida õiget laskekohta, kus oleks hea laskeväli, võimalik täpne tuleandmine ja vari vaenlase vaatluse eest.

2. Valida õppeplats, kus maastik võimaldab mitmesuguste laskekohtade valikut (puude taga, põõsastes, mätaste ja väikeste kinguste taga jne.).

Õpilane asetada lahingolukorda.

Vaenlane kujutatud üksikute meestega, kes varustatud paukpadrunitega ja tulilippudega.

3. Harjutus 1. (Seisukoha valik mätta juures.) „Vaenlase vaatleja punktis „A“. Valige enesele laskekoht „rajoonis.....“ (näidatakse kätte maastikul).

Harjutus 2. (Seisukoha valik puu taga.) „Vaenlase piilur punktis „B“. Valige enesele laskekoht metsaveerikul (üksikute puude taga).“

Harjutus 3. (Seisukoht põõsast või kõrge rohukas.) „Vaenlase vahipost punktis „C“. Valige enesele laskekoht „X“ punktis.“

Harjutus 4. (Seisukoha valik lagedal.) „Vaenlase piilur punktis „D“. Valige enesele laskekoht „Z“ rajoonis (näidatakse koha peal kätte).“

4. Iga õpilane roomab või hiilib valitud laskekohale välja ja organiseerib seda: parandab laskevälja, teeb korraliku toe relva tarvis ja hoolitseb tarvilise varjumise eest, võttes ette tarbeks moondamisi.

Kui kõik õpilased töö lõpetanud, vaatab õppuse juhataja iga õpilase laskekoha järele, hindab seda ja teeb tarvilisi parandusi. Õpilased, kelle laskekoht järele vaadatud, seltsivad õpetajaga ja võtavad harutusest osa.

On seisukohad kontrollitud, asuvad õpilased seisukohtadele ja antud leppemärgi järele „vaenlane“ katsub seisukohti üles leida ja annab ülesleitustest märku pauguga.

5. Hea laskeväli ja tugi relvale on tähtsam varjumise võimalustest, seda silmas pidada laskekoha valiku juures. Ideaalset laskekohta on

harva leida, seepärast tarvis maastikku organiseerida.

Kohalikud esemed on soodsad laskekoha valikuks, kui neid ühesuguseid palju kohal leidub; üksiku eseme juures ei või kunagi laskekohta valida, sest ta tõmbab oma peale vaenlase tähelepanu.

Laskekohale asumisel ei tohi sinna välja hüpata ja siis tagasi roomata, kuid vastupidiselt.

Ülesanne nr. 14. Tegevus laskekohal.

1. Kätte õpetada oskus õigesti laskekohale asumiseks ja lihtsamad tegevused seal (laadimine; sihiku seadmine; sihtpunkti valik; tule avamine; tule tagajärgede vaatlemine; vaenlase ootamata ilmumine; vaenlase petmine).

2. Sama, mis eelmise ülesande kohta.

3. Harjutus 1. „Vaenlase vahipost punktis „A“. Laadige oma püss ühe padrunita (terve pidemega).“

Harjutus 2. „Vaenlase piilur ilmus üksiku puu juures. Seadke vastav sihik.“

Harjutus 3. „Vaenlase piilur liigub seal ja seal; kuhu sihtida, et tabada teda?“

Harjutus 4. „Vaenlase üksikud mehed ilmusid üksikute põõsaste juures; avage nende pihta tuli.“

Harjutus 5. (Harjutus 4 järg.) „Mis tagajärgi andis teie tuli?“

Harjutus 6. „Vaenlase 2 meest ilmusid punktis „B“. (100—200 mtr. kaugusel; väljaspool senist tegevussektorit).“

Harjutus 7. „Vaenlane on leidnud teie seisukoha üles ja tulistab teid punktist „C“. Petke teda.“

4. H. 1 juure. Õpilane laseb püssi üksikpadruniga samas asendis, millest laskmine sündis; laadimiseks pidemega varju taha asuda ja lagedal selili heita, et vähemat märki pakkuda (L. E. I o. § 51). Tehtud vigadest annab vastane märku pauguga.

H. 2 juure. Õppuse juhataja korraldusel ilmub antud punktis vastase piilur; õpilane hindab kauguse ja seab vastava sihiku.

H. 3 juure. Õppuse juhataja korraldusel ilmub vaenlase piilur ja liigub piki ning risti laskesuunas, liikumine sünnib roomates, käpukil, püsti, küürus jne.

Õpilane määrab ära iga juhuse tarvis sihtpunkti (märk kirbu peal, märki sihtimine, ettevõtmine jne.).

H. 4 juure. Õppuse juhataja korralduse järele ilmuvad vaenlase üksikud mehed kord siin, kord seal mitmesugustes asendites ja mitmesuguse vältusega nähtaval olemisega.

Seniste harjutuste ühine läbiviimine ja tuleavamine. Õpilane peab iga kord otsustama, kas avada tuld või mitte. Kui otsustatud anda

tuld, siis kõik vastavad ettevalmistused teha ja tabav lask anda.

H. 5 juure. Vaenlane reageerib mitmet viisi õpilase tule peale (langeb maha ja jääb liikumatult lamama; kaob ära, jätkab endist tegevust, roomab varju taha; asub laskekohale ja avab tule jne.).

Õpilane paneb tähele vaenlase tegevust ja teeb sellest vastavad järeldused.

H. 5 juure. Õppuse juhataja korraldusel vaenlane ilmub mitmesugustel kaugustel väljaspool senist tegevuse suuna. Õpilane teeb otsuse: kummas suunas ja missuguse vastase vastu tegutseda.

H. 6 juure. Õpilane annab oma seisukohalt paugu, jätab sinna oma mütsi, roomab uuele laskekohale, tulistab sealt, roomab uuele laskekohale (vanale tagasi) jne.

5. Välja selgitada harjutuste läbiviimisel õpilastele:

a) laadimiseviisid mitmesugustes tingimustes;

b) sihiku seadmise tarvidus laskmisel mitmesuguste kauguste peale;

c) sihtpunkti valiku vajadus laskmisel liikuva ja mitmesuguse suurusega märgi pihta;

d) järelekaalumised ja märkide hindamine (nende tähtsuse järele) enne tuleavamist; tuleavamise moment;

e) vajadus oma tule tagajärgi vaadelda ja vaatluste põhjal teha vastavaid järeldusi;

f) kord valitud laskekohal ei tohi olla kinni naelutatud; peab alati liikvel olema ja sisse võtma uue laskekoha, kui vana üles leitud vastase poolt ja võetud tabava tule alla, igal viisil vaenlast petta oma laskekoha ja arvulise suuruse kohta; igasugu liikumised laskekohal ja selle vahetamisel peavad vastasele nägematuteks jääma.

Õppus nr. 5. Pealetung.

a) Üksikvõitleja asumine laskekohale pealetungiks (sama mis eelmises õppuses p. a).

b) Uue asukoha valik ja liikumine sinna.

c) Lähidamaa tulivõitlus.

d) Rünnak.

b. Ülesanne nr. 15. Uue asukoha valik ja liikumine sinna.

1. Kätte õpetada oskust vaenlasele läheneamiseks: uut asukohta valida endiselt kohalt; varjatud teed leida sinna liikumiseks; edasi liikuda hüpetega, hiilides ja roomates; läbi minna kahurväe ja jalgväe relvade tõkkestest jne.

2. Õppeplats peab võimaldama eelmises punktis loetletud tegevuste tegelikku läbiviimist. Õpilane tegutseb jao koosseisus lahingolukorras. Vaenlane kujutatud üksikute meestega, kes varustatud paukpadrunitega ja tulilippudega.

3. Harjutus 1. (Uue asukoha valik.) „Vaenlase eelpostid asuvad „N“ „M“ jonel. Jaol liikuda edasi punktide „O“ „P“ joonele; igäühel enesele uus asukoht valida.“

Harjutus 2. (Eelmise harjutuse järg; liikumise tee valimine.) „Igäühel valida tee liikumiseks uuele asukohale.“

Harjutus 3. (Harjutus 2. järg.) „Liikuge valitud teed mööda uuele asukohale.“

Harjutus 4. (Hiilimine.) „Vaenlase piilur asub punktis „B“. Hiilige temale külje pealt juure.“

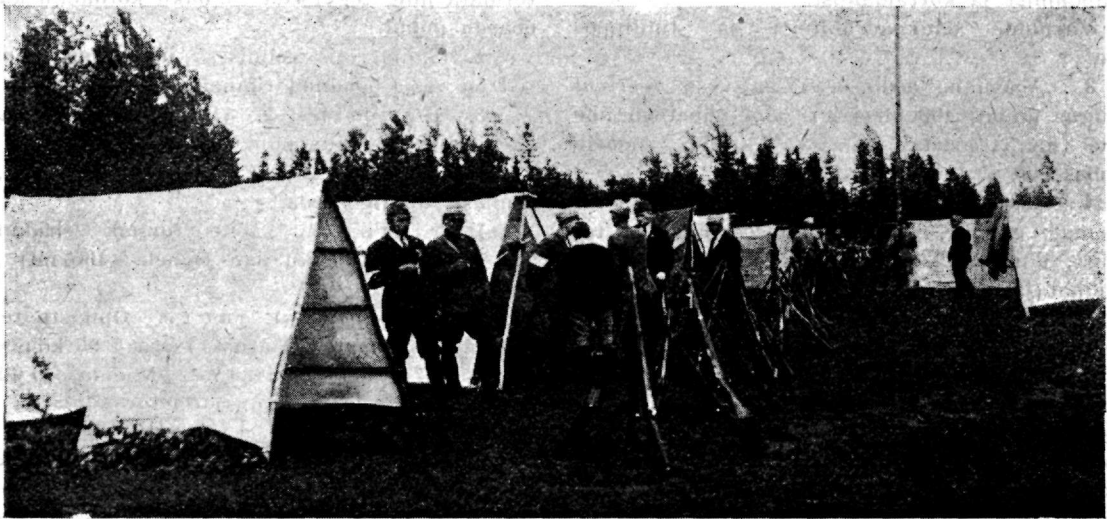
Harjutus 5. (Roomamine.) „Vaenlase vaatleja asub punktis „A“ (umbes 200 mtr. kau-

ride kaupa; üks pool asub seisukohal ja vaatleb, teine osa püüab kindlaks määratud meestele ligineda. Kui vaatleja märkab temale liginejat, hüüab nime pidi; märkab midagi iseäralikku oma vaatlussektoril (põõsaste, rohu liikumine, mütsi ilmumine mätta tagant jne.), annab sellest valju häälega teada.

Pärast pooled vahetavad osi.

H. 5. juure. Sünnib vastavalt Jalgväe määrust. I osa § 92-le.

H. 6 juure. Õpilane tõttab tulitõketest läbi peatuseta marss-marss tempos; mahaheitmised hinge tagasitõmbamiseks ei ole lubatavad; ei kannata õpilane kogu aeg tempot välja,

Vaheajal telkide vahel Vändra laagris.

gusel); roomake punkti „B“ (umbes 50 mtr. kaugusel) ja hävitage vaatleja.“

Harjutus 6. (Tõkkestest läbimine.) „Vaenlase eelpostid „A“ „B“ joonel; X rajoonis (kohalike esemete järele maastikul kätte näidata) on korraldatud tõkkestuli; liikuge punkti „O“ (tõkkestest läbi) ja jätkake pealetungi.“

4. H. 1 juure. Antud käskluse järele õpilased valivad enesele uued asukohad; õppuse juhataja laseb iga õpilast ette kanda, kus tema uue asukoha valis ja mispärast; hindab õpilase valikut ja teeb tarbekorral parandusi; harutamistest ja hindamisest võtavad osa kõik õpilased.

H. 2 juure. Sama tegevus, mis harjutus 1 läbiviimisel.

H. 3. juure. Seda harjutust on soovitat läbi viia korraga ühe osa õpilastega (pooljaoga, kolmandikjaoga jne.). Teised õpilased koos juhatajaga jälgivad tegevust.

Õppuse juhataja märguande järele vaenlane algab vaatlemist ja märgib ära väärsammud paugu andmisega.

H. 4. juure. Õpilased jagada pooleks, paa-

vahete-vahel sammu või sörkides minna; siis jälle marss-marss, kuni läbi jõutud tulitõkke piirkonnast.

5. Välja selgitada harjutuste läbiviimisel ja harjutamisel:

a) Edasi liikuda ei tohi kunagi umbropsu, see oleks meeletu; alati tuleb valmis vaadata uus asukoht ja juurepääsutee sinna, alles siis asuda edasi liikumisele;

b) Edasi liikumine, kui see ei sünni veel hüpatega, peab olema varjatud; liikuda ühe varjundi tagant teise taha; lagedatest kohtadest kiiresti üle hüpata ja siis jätkata liikumist endiselt.

c) Vaenlase juure hiilimisel ei ole tarvis edasi püüda ainult otse ja lähemas suunas; kui otsesuunas edasipääsemine võimatu, aga kõrval hiiliseid leidub, siis nihkuda kõrvale, teha igasugu ringkäike, tarbekorral isegi tagasi tõmbuda uuele hiilimise teele pääsemiseks.

d) Juhtudes vaenlase tulitõkkesse või kui tarvis minna sellest läbi, siis ei tohi enne peatuda, kui sellest läbi; iga silmapilk viivitust

tähendab kadu, sest tulitõkkeid luuakse teatavas piirkonnas igasugu liikumise ja tegevuse neutraliseerimiseks.

c. Ülesanne nr. 16. Lähedamaa tulivõitlus.

1. Kätte õpetada oskust: kasutada oma relva edasiliikumise tee rajamiseks, koos töötada oma naabritega, neile anda tulitoetust ja nende tuld ära kasutada edasiliikumiseks.

2. Valida õppeplats, kus maastik lähedamaa tulivõitluse piirkonnas pakub mitte täielist varju ning ergutab õpilast hoolikale seisukoha valikule ja sunnib teda ette võtma laskekoha parandamist ja korraldamist.

Vaenlane paukpadrunitega ja tulilippudega.

3. „Vaenlane asub eelseisva võsa veerikul (kaugus umbes 400 meetrit); jaol hüpetega ühe mehe kaupa asuda eelseisva kraavi jonele (umbes 200 mtr. kaugusel).“

4. Harjutust korraldada poolele jaole või vähemale grupile. Teised õpilased jälgivad tegevust, hindavad seda ja panevad tähele õppuse juhataja poolt tehtud parandusi ning seletsi. Nii harjutus läbi teha kõikide õpilastega.

Vaenlane jälgib grupi tegevust ja avab tule, kui on õpilase tabamine tõenäoline tema liikumise ja seisukohale asumise ajal. On õpilane seisukohale asunud ja avab tule, vaenlane lõpetab laskmise. (Vaenlast kujutajatel on keelatud asjatu paugutamine, see segab õppuse käiku ja on padrunite raiskamine.)

Igale õpilasele on näidatud kätte oma märk (põhimõtteliselt sünnib laskmine otsesuunas enese ette). Tahab õpilane liikuda edasi, teatab sellest oma naabritele, kes hüppe ajaks ka tema märgi tule alla võtavad. Samuti toimetada naabri edasiliikumisel. Naabritega läbirääkimistel ja juhi korraldusi kuulates ei tohi katkestada vaenlase vaatlemist.

Harjutuse täitmisel õppuse juhataja loob igasugu olukordi ja annab õpilastele väikesi ülesandeid.

Näiteks:

„Umbes 100” teie ees lõhkes graanat ja tõstis suure tolmupilve üles.“

„Vaenlase üksikud mehed roomavad tagasi.“

„Meie kuulipildujad võtsid vaenlase flankeeriva tule alla.“

„Vaenlase tuli rauges tunduvat” jne.

Õpilane peab suhtuma otsekohe uuele olukorrale vastavalt.

5. Tungides vaenlasele kallale, on kõige tähtsam temale ruttu juure jõuda, et teda rünnata. Igas võitlejas pesitsegu kindel pealetungivaim.

Edasiliikumiseks tulega teed rajada ja naabrite tuld ära kasutada ning naabrile anda tulitoetust tema edasiliikumise ajaks.

Vastase muudatusi olukorras teraselt tähele panna; kasutada iga vähematki momenti liikumiseks.

d) Ülesanne nr. 17. Rünnak.

1. Kasvatada õpilastes oskust ja julgust vastasele külma või juhusliku relvaga kallale tormata ning tegutseda rünnaku kordamineku ja ebaedu puhul.

2. Sama, mis eelmises ülesandes. Õpilased on välja jõudnud rünnaku lähtejoonele.

3. Harjutus 1. (Ründamine.) „Grupil vaenlane välja lüüa punktist „A“.“

Harjutus 2. „Vaenlane taganeb „N“ suunas. Jälgige teda.“

Harjutus 3. „Meie rünnak ebaõnnestus. Taanduge üksiku puu jonele (400 mtr. tagapool).“

4. Harjutus 1. juure. Õpilaste tegevus sünnib Jalgväe määrust. I osa § 95 kohaselt.

Harjutus 2. juure. Vaenlase jälgimine läbi viia korraga, järeletormamisega ja tulistamisega.

Harjutus 3. juure. Taandumine sünnib järk-järguliselt: ühed taanduvad, teised kattavad taandumist tulega; on esimesed taandujad laskekohale asunud ja tule avanud, liiguvad teised tagasi jne. kuni kõik õpilased tagasi jõudnud määratud positsioonile.

5. Rünnak on pealetungi otsustav moment. Lõök suunitakse ühte punkti, et seal vastasest jõulises ülekaalus olla. Tormamine rünnakule olgu kiire ja julge; kõhklemine julgustab vaenlast.

Edu korral kogu aeg vaenlasele järele tormata, temal „kaela peal istuda“, kuni ta lõpuliikult hävitatud. Antakse vaenlasele aega paigale jääda ja sisse võtta uued seisukohad, siis teda sealt välja lüüa on raske ja on tarvis läbi viia uue järjekindel pealetung.

Ebaedu puhul taanduda rahuliselt lähema seljataguse positsioonile; kontakti vaenlasega ei tohi kaotada; tema edasiliikumine seisma panna. Taandumine sünnib järkjärguliselt ning naabrite tulekatte all (kunagi ei tohi terve jagu või grupp korraga tagasi liikuda, see annab vaenlasele täie vabaduse ja ta võib taandujaid karistamatult hävitada).

Kaitseliidu noorte laager Värskas.

3. juuli hommikul algas kibe noorte kaitseliitlase koondumine Tartu sadamasse. Kuhu reis nii vara pühapäeva hommikul? Kas mõni rännak, taktikaline õppus või laager?

Jah, laager küll, kuid seekord kaugem ja pikemaajalisem senistest kaitseliidu suvilaagritest. Värskas, küla Peipsi lõunapoolse lahepera kaldal on sihtpunkt, kuhu koonduvad noored malevlased viiest malevast.

Kell 10 hommikul algab reis laeval alla Emajõge. Lokkavad viljaväljad, metsasalud ilusate suvilatega, toredad Tartumaa talud möödu-

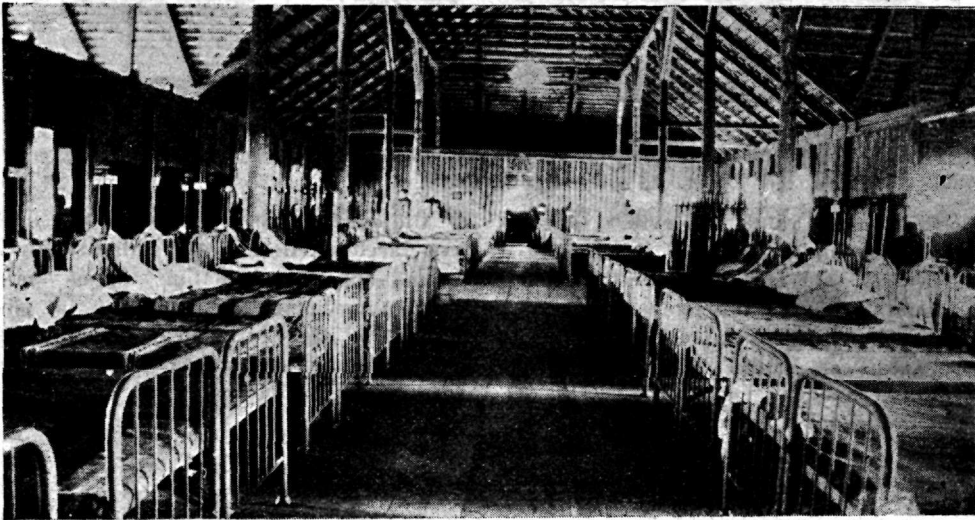
valmistatult astuma riigikaitsjate ridadesse, kui isamaa seda nõuab.

Kaovad tunnid. Lõunasse rühub laev. Taeva-
taat raputab ohtralt vihma, kuid see ei riku meeleolu.

Mis ootab ees? Kuis mööduvad kümme laagripäeva?

Vastus saabub pea. Esmaspäev on ka esimene tööpäev laagris.

Õhtu eel jõuab laev Värskas lahte ja mõnekilomeetrilise sõidu järele peatub sadamasilla ees. Kibedasti askeldab laeva meeskond randumise juures ja peagi on kõva maa jalgade all. Kiire

Õpilaste eluruum.

vad pea; möödas ka laialdased Peipsiäärsed luhad ja lõunapaiku jõutakse Eesti suuremale järvele — Peipsile.

Huvitav on reis Peipsil, eriti neile, kes sõidavad esimest korda seda teed. Liikudes lõuna poole, kitsenevad Peipsi avarad veeväljad ning jõudes mööda Piirisaarest kerkib ka idas vaatepiirile tume maakontuur. Merapalu, Mehikoorma ja laev liigub kahe riigi rajal. Paremat kätt lääts, väikene armas Eesti, kus kõik nii arusaadav ja selge; vasakul kauge ida, tume ja salapärasuse looriga kaetud. Kes aitaks seda loori kergitada? Mis tehakse selle taga? Kuidas hautakse julme plaane maailma vallutamiseks toore vägivald abil? Kuidas rakendatakse seal piitsa ja surma kaasabil inimhulki väikese militaristliku klassi huvide kaitseks...

Need mõtted valdavad noori kaitseliitlasi, kes sõidavad vabatahtlikult laagrisse, et endid paremini ette valmistada oma väikese kodu kaitseks, et juba noorena valmis olla tarviliselt ette-

maandumine, asjade mahalaadimine, isikliste asjade pakkimine sadamas ootavatele hobustele ja algab reis öömajale — laagri majja, seekord juba rännakkorras.

Õhtu hämaruses sammuvad sirged malevlaste read liivast teed mööda läbi männimetsatukaste ja väikeste orgude; paremalt saadab neid Värskas lahe peramine sopp.

Pooletunnilise käigu järele ollakse kohal. Ilus ja ruumikas on kaitseliidu barakk. „Eht suvimaja“, kuidas mõned tähendavad.

Head, pehmed voodid ja sõjamehe toit — tangupuder — ootavad väsinud rändajaid. Veel mõned kohendamised, aeg lendab imekiiresti, ja natuke üle kesköö võib oma uues kodus unehõlma laskuda, et kosutust saada järgmise päeva tööks.

Päikese rõõmsal paistel ärkavad noored. Rutuline korraldamine ja einetamine, sest kella 9-ks oodatakse meie sõjaministrit, kindral Reeki.

Punkt kell üheksa on kaitseliidu laagri meeskond üles rivistatud, kui ilmub härra minister. Tervitus.

Väraska noorte laager. Esimese lennu I rühma I jagu.

„Teie noored olete rahva tulevik,“ algab härra kindral. „Distipliin ja kord ei ole vajalised üksi sõjaväes, vaid igal pool elus. Meie noor riik kannatab distipliini puuduse all nii sõltuskondlikus kui poliitilises ja majanduslikuski elus. Noorte kohus on kanda rahvahulkadesse korda, kasvatada nendes enesevalitsemist ja enesepiiramist. Sellekohast kasvatust saate praegu kaitsehidus ja pärast kaitseväes. See on käesolevate laagrite üks ülesannetest otsekohe eesmärgi kõrval — ette valmistada noori kaitseväätenistusele.“

Paari sissejuhatava tunni järele algab kibe laagritöö. Suurem osa ajast on pühendatud lahingulisele ettevalmistusele ja laskeasjandusele. Kibe tegevus algab vara hommikul ja lõpeb hilisõhtul magamaminekuga. Õppetöö on mitmekesine ja terves reas erigruppides korraldatud, et saavutada maksimaalset aja kokkuhoidu. Peaõppustega käib rööbiti rida eriõppusi. Õppeplats kihab sipelgapesana. Siin vaatlemine, seal varjumine, moonumine, kaevumine, sihtimine, käsigranaatide pildumine, laskmine jne. Igapäev oma töö ja toimetus. Päeva jooksul tuleb kindlaksmääratud tegevuste seeria läbi võtta ja omandada.

Alalisteks seltsilisteks on sipelgad, kellest ükski jalatais õppeplatsist vaba pole. Väsimatud töömehed on eeskujuks inimestele. Nii ühed kui teised askeldavad väsimatult, sest elu on võitlus ja töö...

Üldjoontes käib päevane tegevus järgmise kava järele: kell 5 ülestõusmine, kella 7-st eelõunane õppus (taktikaline õppus maastikul), peale õppust otsekohe suplemine ja siis lõuna. Kella 15-st algavad pealeõunased õppused, mis lõpevad jällegi suplemisega suurepärasel järvekeses. Kella 19 kuni 22-ni on vaba aeg, mis ku-

Iga mees olgu iseenda toapoiss.
Kartulikoormine.

lub ära sportimisele, peetud õppuste kordamisele ja muude toimingute tarvis. Kell 22 valitseb täieline puhkus ja rahu. Uni on magus peale kibedat päevatööd.

Töö tahe ja lust on kõigil hea, nii juhtidel kui õpilastelgi. Töö edeneb jõudsasti ja sellest saadud kasu ei jää tulemata.

Kehaline kasvatus Väraska noorte laagris.

Enne Väraska noorte laagrisse sõitu, Tallinnas, kokkuleppel kaitseväe kehalise kasvatus juhatajaga, kolonel Maseriga, töötati välja ja määrati kindlaks alad ja normid kehalise kasvatus alal malevlastele, kes soovivad 2- ja 4-kuulist soodustust saada.

Normide ülesseadmisel võeti aluseks hilja aegu tagasi väeosades korraldatud kehalise kasvatus tagajärjed, kus keskmised sõduri saavutused õpilaste kohaselt ümber töötati.

Soodustuste soovijad peavad katseid sooritama 10 alal, missugused hinnatakse hea, rahuldav ja nõrk järgmiselt:

1. 100 mtr. jooks hea — 14,5 sek., rahuldav 14,6—16 sek.

2. 1000 mtr. jooks hea — 3 m. 40 sek., rahuldav 4 m. 20 sek.

3. Kaugushüpe hooga hea — 4.25 mtr., rahuldav — 3.25 mtr.

4. Kõrgushüpe hooga hea — 1.20 mtr., rahuldav 1.05 mtr.

5. Granaadiheide (Mills ehk Lemon) hea — 40.00 mtr., rahuldav 30.00 mtr.

6. Kuulitõuge (5,44 kg.) tug. käega hea — 9.00 mtr., rahuldav 7.50 mtr.

7. Kuulitõuge nõrgem. käega hea — 8.00 mtr., rahuldav 6.50 mtr.

8. 40-kg. liivakoti kandmine 100 mtr. peale hea — 23,0 sek., rahuldav 27,0 sek.

9. Ronimine köit mööda käte abil (ripeldamine) hea — 2.50 mtr., rahuldav 1.50 mtr.

10. Käte kõverdamine kangil hea — 6 korda, rahuldav — 3 korda.

Tallinnas muretseti tarvisminevad spordiabinõud: kettad, kuulid, odad, pallid, võrgud jne.,

kindlas usus, et Värskas, laagri rajoonis, leidub enam-vähem kohane väli, kus oleks võimalik pidada harjutusi ja pärastpoole katseid, kuid kohale jõudes selgus, et kaitseliidu baraki ümbrus oli kaetud kaunis tiheda kadakapõõsastikuga, kanarbikuga ja tuhkliivaga.

Juba 4. juuli õhtul, peale õppusi, algasid noored malevlased tööd, et puhastada laagri rajooni ja saada lageda välja, kus oleks võimalik kehalise kasvatus tundidel ja vabal ajal lüüa palli, tõugata kuuli jne.

Algas töö. Kadakapõõs, kanarbik ja kändunud lendasid nii, et liiv tuiskas, ja 6. juuli õhtul oli juba võimalik harjutustega algust teha. Tõmmati üles volleivõrk, toodi lagedale kuulid, ketad, võimlemiskang, ja töö algas. Kui kell 22 korrapidaja hääl magama kutsus, oli siin ja seal kuulda hääli, et võiks ju edasi lüüa.

Järgmisel päeval, tunniga algust tehes, selgus, et spordiväli 95 õpilase kitsaks kippus jääma, mille tõttu tuli pöörduda palvega lähema naabri, 2. div. õppekompanii, poole loa saamiseks harjutusi pidada nende avaramal väljal, milleks õppekompanii ülem oma lahet nõusolekut avaldas.

Kehalise kasvatus õppekavas on ette nähtud kergejõustik, mängud, tutvumine rakendusvõimlemisega, enesekaitsega ja täägivõitlusega.

Ajapuudusel tuleb aga kava kärpida ja kõike läbi võtta üldjoontes, sest suur õpilaste ja piiratud tundide arv ei võimalda kõike kavatsatud ulatuses läbi võtta.

Mis puutub õpilaskonda, siis oli eelmises lennus neist mittersportinuid 40, juhuslikult sportinuid 25 ja enam-vähem järjekindlalt sportinuid 30.

E. L.

Öisele õppusele.

Palav suvipäev jõuab ometigi kord lõpule. Juba hommikul vara hakkab päike tegema liiga ja see kestab kuni õhtu läheneiseni. Siis selle päeva jooksul on kõik „Sahaaras“, peab läbistama selle jalgsi mitut kanti, just nagu need kaks endise Tartu kooliõpilaste pataljoni meest, kes hiljuti oma Sahaara reisiga kõmu tegid. Ning kogu päev tähelepanelikku õppimist, „kuldsoo“ jutluse kuulamist ning õhtust vabaaja sporti, — selle kõige tagajärjel tunned kontides väsimust, et ei tahaks muud kui lesida voodil ja tunda õrnade higinirede paitust särki all. Niisugune on päev Väraska noorte laagris.

Kuid kes ei tea seda, et palava päeva järele õhtul tuleb väsimusest hoolimata kontidesse uus elu, uus kergus ja lustlikkus. Seda mäletame lapsepõlvestki, et

unise palava päeva järele õhtul ei taha lahkuda õue karastavast värskusest. Sama suviõhtu mängutuju, mida mäletas Koidulagi, kui kirjutas, et „ehani ma mängisin küll lille, rohuga, siis vanataat käekõrval mind viis tuppa magama“.

Ega meie laagrinorigi neil õhtul kergesti magama saa. Puuduvad siin küll vanataadid, kes õrnalt käekõrval magama talutaksid, kuid nende aset täidavad instruktorid, ning nende käsu peale tee voodi juure pead leidma juba ise. Nii mõnigikord mõni meist vajas mitmekordset meeletuletust, pooleldi nagu soovitava toonil, et suveõhtu ilutsemist tunneb igaüks, ning ei ole väga raske omada niivõrd taktitunnet, et ilusat silmapilku mitte lõhkuda hoolimatult.

Ja Väraska õhtu on ilus, kui üle liiva-

seljandikkude ja metsatukkade langeb udupehmena suviöö õrn hämarus. Setu põldude poole on tasane maa, kuid sealt kohalt just vajub üle määratu suur Setumaa kuu, mis kui punase tõrvaga üle tõmmatud, otsekui nõretab mingisugusest jõulikkusest. Ja selle kuu kuma langeb puulatvadele, langeb alla mädajõe- ja järvepinnale, mille kohale kerkinud kerge udukate, mille all vaikes vees kalakesed tekitavad manglemaid rõngastena laiail valgusid virveid. Ning teispoole järvegi vaatab kuu. Sealt setu küla hoonetelt kuu helk põrkab tagasi nagu mõnel Kuindži ukrainainelisel maalil. Läbi hõreda männirea üle mädajõe paistavad need setu küla hoonete otsad või katused, millele vahel asetuvad tihedalehelised viljapuuaiad, nagu rohelised maapinnale laskunud pilved.

Hääletuks ei jää Värska öö kunagi. Selleks on siin liig palju liikumist. Kas mõne hiljaks jäänud setu teekäija puuteljevanker vuriseb maanteel, viies koju omaette leelotavat seesistujat, või külakoerad hauguvad kooris kas tõsise asja pärast või lihtsalt igavusest. Kuid peaaegu alati kuulduv mõnest lähedal asuvast külast harmoonikat, mille viisist kohc võib järeldada, kas mängija on setu või mõni sõdur, kellel juhtumisi nii hilja võimalik oma karrarikka pilli helide saatel unistada. Vist mängijasõdur siis pigistab kinni silmad, lastes sõrmedel kergesti libiseda üle klavvide ning tundes head meelt, et ta suveõhtute parem sõber — lõõtsmoorikas — ei murra talle truudust ka siin võõras paigas, kaugel kodukohast. Ning ta vaimusilmade ees, kas nii kusagil kasesalgu sahisvate lehtede all ta nagu näeb mõttes keerlevaid tantsijapaare, kõik tuttavad, kõik need, kellede juure läheb ta tagasi, kui teenistusaeg lõpeb. Nendele ta mängib, nendele ja nendega seotud mälestustele ja nendega ühenduses olevatele tuleviku unistustele. Kuulgu nad seda kaugelt. Kuulaku, või kui ei kuule, siis aimaku.

Sellisena tunneme Värska ööd. Ei ole midagi suurt peale luulelise maastiku ja määratu Setumaa kuu, kuid iga pisemgi asi kõneleb, vestab vastuvõtlikule südamele kõike ilusat.

Ühel õhtul anti meile käsk — täna tulevad öised õppused maastikul. Väljaastumine kell 10 õhtul. Möödunud kurnavast põuapäevast hoolimata see käsk sünnitas

rõõmustavat elevust — nagu täna ei tulekski vanataat meid tuppa magama viima! Öine mets, see salapärane kungastik järve taga, kuhu heameelega oleksime läinud juba mitu korda, see kutsuv maastik — see on täna meile.

Sammusime rivis kohale, kus üle jõe ratsarügemendi poolt tõmmatud parv. Lauldes läks see kõik. Ning lauldes parvetasime üle jõe. Esimese grupi sõudelauluks oli „Kuldrannake“, mida lauldi teisele kaldale jõudmiseni, teise grupi lauluks oli „Kiigu, mu paadike“, kolmas leidis omale lauluks „Jõua ju kaugelta“. Kolmes grupis tulimegi üle, ning see leidlikkus lauludes tõstis laulutuju veel rohkem. Jõudsimel künkale, kust avanes ilus vaade tagasi tuldud teele ja järvele. Sellesse saime süveneda seepärast, et härradel instruktoritel kulus natuke aega maastiku järele õppusekava kokkuseadmiseks.

Vaatlesime maastikku ja nautisime haruldast ilusat suviööd. Barakkidetaguste viljaväljade kohal punetas lai kuu, mis oma raskuse tõttu nagu näis langevat ikka madalamale. Poolt taevaäärt palistava ehaviiru viimasest värvitoonist kõrgemal sirasid mõned taevatähekesed. Juba nad ilmuvad taevasse argsalt tagasi ükskstei järele, kogunevad tagasi sätendavaks sügistähtede ajaks. Nüüd need üksikud arglikud pilgutavad nagu mererandade tultähised, et näidata usklikkudele teed taeva poole. Suvel ei ole palju neid, nüüd paelub maastikgi kõiki, keegi ei õhka nii sinna üles, kuid üksikud siiski vaatlevad otsides alla, kas ei vaja keegi teejuhti.

Imelikult valdab suviöö inimese, kui sellesse süveneda. Kuid ei seda olnud kauaks. Nagu iseenesest kerkis kõigile korraga keelele: „Minge üles, mägedele“. Ning suure vaimustusega laulsime seal selle hümmi meie kodumaa loodusele, meie kodumaa ilule.

Kuid ei olnud siiski kaua ilutseda. Tegelikuski elus harva juhtub õnnesilmapilke, kuid kogu elu on võitlus nende samade lühikeste õnneviivude saavutamiseks. Ning kui meie elus veel mõnigi kord tahaksime tuletada meele seda õhtut, kui meie üldse kunagi õnnelikkudena tahame tunda ennast omal kodumaal, siis peame juba täna võitlema nende silmapilkude võimaldamiseks. Võitlus õnne ja ilu eest nõuab aga visadust.

Siis kuulduisid komandod. Algas öine õppetegevus.

K. L.

Pintsliviskeid Värska laagripäevilt.

Üks soodustusetahaja.

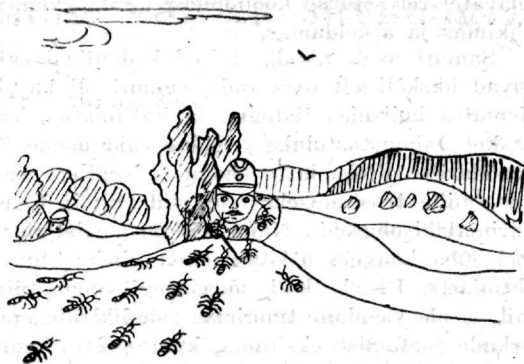
Laskejärjekorra ootamine.

Laskeõpetus

Laagri „kultsuu“, kõuehäälega instruktor Jüripoeg. Peab igapäev Värska liivaküngastel sõjaasjanduslikku jutlust.

Selle pealetungiva vaenlase vastu ei aita ükski taktikaline, strateegiline ega diplomaatiline võte.

Laskeõpetus Värska „Sahaaras“.

Teine lend noori sõidab Värskas laagrisse.

Nagu viimaste nädalate päevade kohta see uudis ei ole, nii ei olnud ka selles midagi isäralist, et 14. juuli päev algas Tartus juba varajasel hommikutunnil kange palavusega. Nii on need viimased päevad, et üks hea kõik, kas hommik, lõuna või õhtu, ikkagi valitseb õhus nii kange palavus, nagu oleksid rohkearvulised Eesti väljarändajate hulgad saatnud kodumaale oma auest kodust prooviks natuke Brasiiliat või Austraaliat. Ning linn püüab olla vaikne neil troopikalise palavuse tundidel. Hädatarvilisel korral vaid tehakse lühikesed käigud linnas, hoides käies ikka majade villu.

Sellises tagasihoidlikkuses silm märkab terasemalt, kui linna liikumises sünnib midagi erakordset, mitteigapäevast. Seda võis märgata ka sellel hommikul Tartus. Igast linnakaarest sammuvad kesklinna sihis kooliõpilased, vintpüssid seljas, ligi veel ka muid rakmeid. See kõik nagu tuletab midagi meelde, tundub, nagu korduks mõni ammunähtud tuttav pilt. Jääd otsima mõtetes, kunas, millal?

Ja siis tulevad meele vabadussõja alguspäevad. Samasugust pilti pakkusid siis Tartu tänavad kui nüüdki. Siis võis samuti näha linnatänavatel relvastatud kooliõpilasi korda pidamas, rühkimas ja askeldamas.

Samuti nagu nüüdki teised kodanikud sammuvad ükskõikseltselt oma rada, samuti oli ka siis laiemates hulkades tüdimus ja hoolimatus, kuid värsket vaimustustulukest leidus vaid nende õpursõdurite silmis, kelle südames leegitses suur aade, mille teostamiseks nad olid valmis tooma suurimaidki ohvreid. Nagu nüüdki nendel ruttajatel juba kaugele paistab silma kindel siht ja tahtmine. Ei ole küll sõda leegitsemas piirimaail, ei ole vaenlane tungimas rahulikkude maa-nurkade töötamist eksitama, kuid oodata mure-tult hädaohu silmapilguni ei või. Kuigi kõik muud kodanikud rahulikult toimivad oma igapäevaseid töid, kuid selle rahu eest valvelolek, peab olema ka kellegi südamele lähedal. Ning see on juba nagu vabadussõja traditsiooni järele kõige lähemal meie õppiva noorsoo südamele, neile idealistidele, neile optimistlikkudele noortele, kes loodavad meie rahvale ja maale õnnistavaid rahupäevi ja kes on otsustanud olla valvel meie iseseisvuse kestvuse eest.

Selliseid mõtteid tekitas õppur-kaitseliitlaste kogumispilt Tartu maleva staabi ette. Lähemalt silmitsedes näen, et pilt ikka erineb mõnest küljest vabadussõjaegsest õpilaste kogumisest. Siis olid kõik veel noorukesed tulipead, kuid nüüd on rõhuv enam neid, kelle vanaduses noored haritlased vabadussõja ajal juba tegutsesid ohvitseridena, leitnantidena, kaptenitena ning kandsid raskemaid kohustusi suuremat vastutust

oma rahva ees. Ning lisaks sellele veel kokkutulnud noored ei ole enam nii väga noored. Paljude kokkutulnute tõeline noorus oli vabadussõjapäevil, mis ajast neid ka juba mäletan löögi- osade ja õppurväeosade sõduritena. Kuid see „vabadussõja põhi“ annab kokkutulnud hulgale mälestuse võrdlusele päris usutava sõjaegse kooliõpilaste kompanii ilme, mis paneb nagu imestama, et inimesed nii kaua ikkagi veel jäänud nooreks, ikkagi veel igal ajal võivad omada vabadussõjaegse väljanägemise ning, mis kõige rõõmustavam, ikkagi ja alati on truud suure rahvuslikule aatele.

Kokkutulijaid on 114. Neist 1 Narvast, 7 Pärnumaalt, ülejäänud juba Tartust, õigemini Tartu malevast, mille alla nad kuuluvad talvise õppimisaja järele, kuna kodud neil on laiali igalpool üle vabariigi.

Kella 8 ajal sammutakse sadamasse. Ees sammub orkester. Hulk aega kulub pakkide laevale laadimisega, kuni viimaks, kell ¼10, laev liugleb Emajõe voolu lahkel taganttõukamisel pärivett Peipsi poole, et jõuda sinna Värskasse, mis kõikidele on veel mõistatus. Veel on näha sadamast mõned saatjate rätikulehvitused, hüüded aga matab väiksearvulise orkestri sõjamarss.

Ei ole see siiski mõni söttaminek ega kauaks kallist kodust kurvalt kaugele minek. See on kõigest sõit kümneks päevaks Värskasse suvitama, sõit „sanatooriumi“, nagu seda ka nimetatakse. Sest nagu sealolijad teadsid rääkida, tikkuvat tervis laagripäevadel nagu iseenesest kosuma. Seepärast, nagu Tartu tornid on kadunud silmist, ei vaata sinnapoole enam keegi unistava pilguga, vaid asutakse otsima laeval varju kõrvetava päikese eest.

Sõit läheb sõjalaeval „Tartul“, mille komandöriks on kaptänleitnant Usin, Peipsi laevastiku diviisiülem. Laev ise on „hiilgava“ minevikuga. Vene ajal kandis ta nime „Jurjev“, ning oli Vene teedeministri isiklikkudeks sõitudeks Peipsil ja teda ümbritsevatel jõeteedel. Mitu korda on sellel laeval sõitnud endine Vene keiser ja tema perekonnaliikmed. Viimane Venemaa suurus, kes sellel laeval on sõitnud, on Trotski, kes ruttas Peterburi poole, pärast sõitu plombeeritud vagnis läbi Saksamaa.

Laev oli muidugi venelaste ehitatud, kuid ta asukohaks oli Tartu, ning selle kodukoha mõju oli niivõrra eestistav, et laev 1918. a. sügisel muutis oma rahvuse ja maailmavaate ning hakkas sõjameheks venelaste ja kommunistide vastu, ning tegi hulljulgeid kallaletunge Pihkva jõkke ja Vene rannikutele oma praeguse komandöri juhatause all.

Kuid põletav päike ei halasta laevalviibijate peale. Lisaks sellele valitseb Peipsil veel vai-

kus. Kerge tuuleõhk sünnitab küll järveveel virveid, kuid ei puhu ära palavust. Ning kuidas see mõjub meeleolule, seda teab igaüks. Laevaküljel vilus käib küll lõbus üliõpilaslaul, kuid kõrvetav pöud teeb laulupõllule samuti liiga, nagu maameeste viljapõldudelegi.

Nõukogude Venemaa on meile ikkagi mingisugune müstiline mõistatus. Keegi ei ole teda oma silmaga näinud. Kõik, mis sealt on kuulda ajalehtede kaudu, on niivõrd meie oludele võõras, et kuidagi ei oska luua sellest maast endale täielikku pilti. Ning seepärast tõusis kõikide tähelepanu Venemaa kallastele, niipea kui need silmanähatavale ilmusid. Vaadeldi hoolega kiikriga, palja silmaga ning nuusutati õhku, nagu tahaks oma silmaga näha kõike seda, mis ajalahed kirjutavad Venemaa kohta. Kas ei ole näha kaldal varitsevat punaväge, verist GPU'd või terrori teostamist.

Kuid ses suhtes Vene rand on tumm. Maastik nagu kiduram, mõni räpane kalurite küla kükkitab liivasel kaldal. Kuskilt paistab silma Vene kirikutorn. See juba on midagi venemaalist, kuid siis seletab silm midagi veel vene-

maalisemat — kuskil kaugemal arvatavasti põleb küla, sest must suits tõuseb laias sambas taevalle. Kuigi meil suviti tuleõnnetused on sagedased, siiski päris põlemistemaa on ikka Venemaa oma üksteise lähedale ehitatud õlkatustega onnidega.

Siis juba Pihkva järve algul keerab laev Värska lahte. Otsitakse silmaga laagribarakke, kuid neid ei ole veel näha.

Juba paistavad silma sõjalaev ja Värska sadam. Laeva vahivad kaldalt uudishimulikud setu naised, keda orkestri mürtsumine kokku kisub. Jällegi tulevad uued „soldanid“.

„Tartu“ peatub sadamas. Pakid lastakse mootorpaadile, mis need viib baraki lähedusse Värska järveranda, kuhu sõjalaev sisse ei sõida. Mehed aga rivistatakse ning tolmusel teel sammutakse barakki, kus algab see 10-päevaline töö, mida eelmine lend parajasti oma katsetega on lõpetamas.

Ning siis kümne või üheteistkümne päeva pärast tuleb sõjalaev uuesti Värska randa ja viib nad tagasi loodetavasti õnnelikkudena häätsisooritatud katsete järele.

A. J.

Esimene lend noori kaitseliidu Värska suvilaagri lõpetanud.

10 päeva usinat tööd heade tagajärgedega.

Esimene lend soodustustsoovijatele, millest võtsid osa Tallinna, Tartumaa, Viru, Võru ja Valga malevate noored, kokku 94 inimest, algas 3. juulil. Kogu kümme päeva kestis hoolas töö, selle aja jooksul tuli võtta läbi kogu noorsõduri 4-kuuline õppeprogramm. Kuid osavõtjad näitasid üles suurt usinust ja hoolt, mille tagajärjel õppetöö näitaski suurt edukust. 14. ja 15. juulil olid katsed esimesele lennule. Katsekomisjoni esimeheks oli määratud kaitsevääst kapten Reinhold, liikmeteks kapten Volt ja laagripealik kapten Parts. Õpilaste oskused ületasid kõige optimistlikumadki lootused ja eriti just puhtsõjalistel aladel. Kõike seda tuleb panna laagri instruktorite kui ka osavõtjate väsimata töö arvele. Laagris kees kogu aja jooksul intensiivne töö hommiku kella ½6-st alates kuni õhtul kella poole üheteistkümmeni. Isegi vabal ajal käis õppetöö laagrist osavõtjate omal algatusel, milleks instruktorid kunagi oma kaasabi ei keelanud.

Katsete järele said soodustust järgmised laagrist osavõtjad:

Tallinna malevast: Valter Kõnnu, Bernhard Eppa ja Andrei Sephans 2 kuud, Edgar Kilp, Voldemar Uilp, Olaf Soosaar, Erich Vaiküll, Edgar Kull, Adolf Kuke, Elmar Kösti, Artur

Rikas, Aleks, Klaar, Gunnar Moorits, Erich Dondorf, Arnold Veske, Voldemar Altermann, Elmar Urov, Elmar Mölder, Gustav Väljataga, Akkel Palgi, Alfred Tooman, Voldemar Leevald, Hugo Tomson, Heinrich Ellert, Oskar Veitman, Jaan Pisaref, Aleksander Simon, Aleksander Heinrich, Oskar Tammison, Oskar Teder, Alfred Maasik, Georg Kitsing, Arnold Mägi, Arnold Klaser, Arnold Estam, Konstantin Adamson, Artur Meder, Evald Lepisto, Elmar Kokla ja Albert Laur 4 kuud soodustust.

Tartumaa malevast said neljakuulise soodustuse: Heinrich Anderson, Jaan Mürk, Karl Kirotar, Artur Tooding, Albert Lepson, Karl Suurmann, Paul Naaber, Oskar Muru, Johannes Pauska, Herbert Krigul, Eduard Oja, Rudolf Kukk, Aleksander Taska, Elmar Vasar ja August Pruuli.

Valga malevast said 4-kuulise soodustuse Hans Hendriks, Leopold Mägi, Eduard Hanson, Alfred Orav, Julius Sisas, Friedrich Maasik, Karl Kais, Ervin Kikas, Viktor Rosenstock, Karl Sõna, Karl Vaher ja Arnold Siidra.

Viru malevast said neljakuulise soodustuse August Vaher, August Rähni, Evald Vildman, Elmar Trankman, Eduard Ustal, Rudolf Michelson, Arnold Mägar, Arnold Vööلمان, Hugo Vakker,

Laagri_õppejõud.

Seisavad: lipn. Tekral, lipn. Karukäpp, lipn. Joosep, n. ltn. Lütide, kpt. Parts, lipn. Kublin, n. ltn. Nuust, instr. Eylandt.

Istuvad: ltn. Välja, n. ltn. Treufeldt, ltn. Peterson, Jüri Linnas, ltn. Kannelaud, ltn. Jairus.
(Vasakult paremale.)

Johannes Otsa, Arnold Pank, Richard Leemets, Heinrich Kukkur, Joh. Einberg, Villem Hübner, Arnold Aro ja Karl Bork.

Võru malevast said neljakuulise soodustuse: Kaljo Raag, Arnold Harju ja Aleksander Pettai.

Kogu laagrisolijate hulgast tunnistati katsekomisjoni soodustust mittevääriavaks ainult 1 Tartumaa maleva noor.

Vaatamata kiire õppetöö raskusele, valitses osavõtjate keskel kõige parem meeleolu ja kõik jäid laagrieluga täielikult rahule. Kuuldus isegi soove teisele kursusele edasijäämiseks. Ainuke pahe kursuste ajal oli liialt kõvasti kõrvetav päike, kuid selle vastu mõjus väga hästi laagri külje all asuv ilus järv, mida päevas mitu korda kasutati suplemiseks. Laagri lõpupäeval korral-

Kaitseväest juure komandeeritud instrktorid.

dati osavõtjate keskel ankeet laagrielu kohta, mille vastused näitasid laagri korraldusega täielikku rahulolemist ja heakskiitmist.

Reedel, 15. juulil, peale kursuse lõppu pidas laagripealik kapten P a r t s lahkujatele lõpukõne, milles toonitas tehtud töö suurt tähtsust. Kõnele vastasid laagrist osavõtjad omaltpoolt tänuga laagri pealiku ja instruktorite aadressil. Nendele kõikidele hüüti mitmekordne ühemeelne „elagu“ ja nii sammuti Värska sadamasse, kus asuti Tartusse viivale aurikule. Laeva kaugenedes kostsid järvelt veel kaua elaguhüüded kõikidele laagrisviibinutele lühikese aja jooksul armsaks saanud pealikutele.

Laagris oleku ajal oli Tallinna Saksa doomkooliõpilastel kaasas doomkooli õpetaja Steinberg, kes kõikidel õppustel kaasas käis ja oma kasvandikkudele püüdis igal viisil abiks olla. Rõõmustavana paistis asjaolu, et Saksa keskkooliõpilased kõik vabalt Eesti keelt valitsesid.

Kuna kursustest igas lennus umbes 100 isikut võivad osa võtta, siis arvatavasti jääb järgnevatel kursustel vabu kohti, mida oleks soovitatav kasutada neil noortel, kes soodustuse saamisest huvitatud on.

Koguarvus ulatub antud soodustuskude kogusumma üle 30 aasta ning kui arvata, et sõduri ülespidamine päevas riigile umbes 200 mk. maksmalähed, siis andis juba see noorte esimene lend riigile ümmarguselt üle 2.000.000 kokkuhoidmist.

Pisimärkeid Värska laagrielust.

Ärilisi suhteid kohaliste „kommersantidega“.

„Papi, kas ei teeks väikese sõidu kaitseliidu laagrisse, meie kaks meest, kolm pakki, ise võime ka maas sibada. 2½ klm. maad, ega kaugel ole,“ ütlesin setule, kes parajasti hobusega tänavalt koju pööris. „Võiss kah, a ei tiiä, pallu säksa rassnõsõ.“ Leppisime 200 marga peale kokku, sest alla selle ei olevat temal aega. Setu laob pakid vankrile, ja istub ise nagu hiinlane poisikesse kõrvale, jalad kõveras vankris. Natuke veider! „Tulõ sa ka pääle,“ ütleb setu mulle. Muuseas ütleb setu igaihele „sina“. Teen otsuse minna jalgsi; hea, kui pakidki kohale saavad, sest hobusel on liivasel teel üsna tegemist. Kohale jõudes kuuleme, et maksa tuleb mitte 200 marka, vaid ilus „natschai“ juure. Likvideerin ruttu asja, muidu tuleb natschaile veel otsa...

*

Ei saa ega saa rahu, tuul on habemesse pesa teinud ja ulub seal nagu tormivile. Habemeajaja, kes laagriajaks tööhinna 15 marga pealt 30 margale tõstnud, naeratab pealegi, kui ma tema aknast mööda sammun. No, seda ajamise valu soovitan ma naistel endil ka kord tunda! No, saab küll näha, — kumb on targem ja annab ennem järele, kas mina habemeajamisega või tema hinnaalandusega.

*

Setuprouad käivad igapäev piima ja kannunadega kaubal. Ühel päeval käisid ka vähki pakkumas, muidugi neid, mis veel püüdmat, aga hinda oli tarvis teada, et siis püüda. Veega ristitud piima toobist maksa oma 20 marka, muna paar 15 marka. Ei tea, kas üks sõber viguri või õigusega teatas täna, et setu lehmad on tiisikususes. Nüüd seisavad piimakapad riulil paigal — tarvitamata. Ehk alanevad ka nüüd piimahinnad korraks. Ei tea, mis küll meie oleme teinud, et vana jumal meid setudega nuhtleb.

Jussa.

Sõpradest ja vaenlastest.

Õppur-kaitseliitlastele seletati eelmisel päeval ära, et tähtis ei ole üksi vaenlase pilgu eest varjamine, vaid ka tema kuuli eest. Seda õpetati õppuritele üksikasjaliselt kätte.

Teisel päeval oli ülesanne: ühel poolel kaitsele asuda, teisel peale tungida.

Päikesepaisteline soe ilm. Liivaküngastega kaetud maapind oli kõrvetav palav. Igale laskurile näidati koht kätte, kuhu end peita vaenlase eest. Täita tuli: end moondata, „sisse kiüünistada“ ja kus tarvis, laskeseisukohti parandada, et saavutada visa vastupanu vaenlasele.

— Õppuse algul oli jutt õppurite keskel, et mis viga meil kaitsta, et tulgu aga...

— Peale õppuse läbiviimist oli jutt omavahel:

M.: „Kül oli aga palju sipelgaid, ei lasknud kuidagi rahul püsida, nägu ja käed jälgi täis.“

K.: „Ega's teistelgi parem olnud. Neid siin kõik kohad täis. Vaata, isegi puude otsast tilguvad sulle kaela.“

P.: „Mina sattusin päris sipelga pessa, kuid siiski minul polnud viga midagi.“

V.: „Kuidas nõnda? Sa ei näe nii välja, et kogu aeg oleksid sipelgate keskel olnud.“

P.: „Peab oskama, egas mina ka olnudki.“

V.: „Aga kuidas siis... Anti ju kõva käsk, et ei tohi kohal liikuda, vaid vaenlase tegevuse järele valvata.“

P.: „Aga ütle, kas sind ei ole õpetatud vaenlast petma. Mina roomasin varjatult teise kohta, kus sipelgaid vähem. Kui jaopealik seda nägi, ütles: „Kuhu te lähete?“ Vastasin, et vaja vaenlast petta ja uus seisukoht valida ja valisingi.“

E.: „Vaat, kus tuli mõtte peale, see on ju päris tore. Kuid keda sa siis petsid, kas vaenlast või...“

P.: „Sa pea meeles, et ei ole ühtki olukorda, kust ei võiks auga välja tulla.“

J.: „Mis teil viga lesida, meie jooksimine ja roomamine mis kole... Küll oli palav!“

O.: „Mis sellest, kui aga sipelgaid ei oleks. Olen kogu Eesti vabariigi nurkades käinud, kuid nii palju neid elukaid pole kuski. Parem jookseksin ja tungiksin peale, kui siin sipelgate keskel lesida. Pealetung on siiski huvitavam ja tõstab taju, muidu lesi siin paigal ja oota, millal sulle kallale tungitakse. Esiteks tulevad kallale sipelgad, siis vaenlased. Ja hakkama peab saama mõlematega.

A. W.

Paar sammu väljaspool laagrit.

Nii mõnigi võib olla küsib arusaamatuses, et miks asetati meie noorkaitseliitlased laagrisse sarnasesse kultuurivaeselt vähe arenenud või õigemini mahajäänud maanurka, kus pole midagi vaatamis- ega õppimisväärilist. Kuid kannatust, ega's siin ainult setukülad ole. Kuivõrd laagriplats vastab õppusenõuetele, see olgu siin kõrvaline asi ning kuulugu teiste otsustada. Teine põhjus, mida siin tahan alla kriipsutada, ja millest laagriplatil aimugi pole, on see, et k.l. noorte laager toob linna ja küla teineteisele lähemale. Laagrist osavõtjad on enamikult linnast koolinoored, kes harva või peaaegu ilagi pole linnast välja saanud. Ettekujutused maaelust on neil koguni ähmased. Siin avaneb aga maaelu tundmaõppimiseks eriti soodus juhus. Laagri läheduses 2—3 klm. kaugusel asuvad setukülad nagu Värska, Kostkovo, Ersava Verhuulitsa. Ja noored oskavad siin hinnata olukorda. Laupäeval

pärast õppusi ning pühapäeval vabal ajal kasutati noorte poolt iga võimalust setu külaelu tundmaõppimiseks. Ja ongi siin, mida vaadata, eriti just neile noortele, kes pole saanud välja tolmuseilt linnatänavaill. Vaatamisväärsed on siin rohkem kui kuski mujal Eestis. Meie koolinoored võtavad igal kevadel ette kulukaid ekskursioone, külastavad muuseumi, kuid ükski muuseum ei sisalda eneses nii rikkalikku vanavara kui see Setumaa nurk siin. Setu noorikud pole veel minetanud oma esiemade traditsioone riietumises. Kantakse pikki musti seelikuid, igapäev linnas nähtud moekleidi järele mõjus paljudele selline maad mööda lohisev seelik hämmastavana. Pihaga seeliku all kantakse halget pluusi, millel haruldaset laiad varukad, mis lõpevad ülalpool kämmalt mansettidega. Varukail ilutseb „virevaga“ ömmeldud omapäraseis motiives kolm punast vööti. Huvitavaim asi kogu setu naise riietuses on tanu — „päärätt“, s. o. valge rätik ümber pea rõngana, mida kinni hoiab punane vöö, lõppedes selja taga tuttidega. Rätik lõpeb selja taga maani ulatuva sabaga, mille alumine ots jällegi punasega kirjatud. Kogu selle dressi peale visatakse (välja arvatud kuumemal suveajal) valge villane särk (vammus), mille ääred

„vireva“ paelaga kanditud. Sarnases dressis setu noorik kütkestas meie noorte tähelepanu. Teda jäädgi vaatlema nagu mõnd imelooma. Kuid olgugi metsanurga naised, polnudki setud nii arad. Nad alustavad kohe juttu: „Ah sis oleti üks uma preilna maha jätnu ja tuleti setodele silmi tege-mä, a kaege perrä, nu seto ei jääve inämb maha, nu kliipva külgi kui uits mesi.“ Meeste riietuses pole midagi huvitavat, tavaline maamehe ülikond, vast mõnikord torkab silma verev pluus pintsaku all. Must, valge ja „virev“, need on domineerivad värvid setude juures. Muidu armastab meespool veel üle põlvede ulatuvaid säärrikuid ja kõrvuni ulatuvaid kraesid. „Kummikraed kõrvuni...“ — see laulusalm on siinsete meeste kohta tihti maksev. Kaelaside, kui seda setul üldse olemas, pole palju vähem kui naiste rätik. See kõik on noortele uus ja huvitav.

Maastik, looduseilu, ka seda ei saa jätta silmapaari vahele. Peipsi viimane sopp, mis lõpeb Värska all, piiratud kõrgete liivakallastega, mis kaetud männimetsaga. Künnad vahelduvad orgude ja nõgudega ning pole puudu noortest, kes kasutavad vaba aega tehes ülesvõtteid „looduslikult ilusamast kohast Eestis“.

Edu.

Taktikalisest väljaõppest.

Kui meie heidame pilgu kaardile ja oma minevikku, siis näeme, et oleme seatud olukorda, mis meid sunnib alatasa valvel olema meie olemasolu, meie iseseisvuse ja rippumatuse eest. Peame meelestama — meie vaenlane ei maga.

Meie ajalugu hallist ajast ja lähem minevikki on möödunud raskete heitluste tähe all, meil on tulnud rakendada tööle kogu oma jõudu ja tahet, et võita kätte vabadust ja jääda püsima iseseisva rahvana.

Samuti ütleb meile ka tulevik, et meie ei või veel rahulikult, tülitamatult elada ainult ülesehitavale tööle, vaid meie peame ka ennast ette valmistama sõjameheks, kes tarviduse korral raudse rusikaga vaenlasele vastu astub.

Kuid selleks, et edukalt võidelda igasugu vägivalla vastu, on meile vaja rida sõjalisi oskusi, mis aitavad kasutada meile usaldatud relvu kõige otstarbekohasemalt.

Meie peame igaüks oskama iseseisvalt ja osavalt tegutseda igasuguses olukorras maastikul, igasugu ilmastiku mõjude peale vaatamata, küll päeval, küll ööl, suvel kui ka talvel.

Seda sõjalist väljaõpet, mis õpetab meid tegutsema maastikul, mis õpetab, kuidas kõige suurema eduga võidelda vaenlase vastu, meie nimetamegi taktikaliseks väljaõppeks.

Taktikaliste võtete põhjalik omamine, väljaõppe täiuslikkus omab erilise tähtsuse just neis oludes, kus meil tõsiduse korral tuleb võidelda mitmekordse ülekaaluga vaenlase vastu.

Meie väljaõpe sel alal peab niivõrd hea olema, et meie teadmiste puuduse tõttu ei kaotaks ühtki tilka verd.

Taktikalise väljaõppe eesmärgiks on ära õppida rida oskusi, mis kaasa aitaks sellele,

1. et endale väiksemate kaotustega sünnitada suurimaid vaenlasele;
2. osavalt ära kasutada kõiki võimalikke lahingolukordi ja maastikku;
3. et üldse vaenlasele võitluses edukalt vastu hakata.

Neid ülalnimetatud oskusi peab ära õppima iga meie riigikaitsja.

Nüüd aga vaatame, mida tehakse meie laagris sel alal.

Laagri õppeajast võtab lõviosa oma jaoks tähtsaim sõjaline väljaõppe ala — taktikaline ettevalmistus ühes lasketehnikaga.

Põhjalikuks igakülgseks ettevalmistuseks on aeg liig lühike, seepärast on ka meie laagrikavasse võetud tähtsam osa taktikalise ettevalmistusest: üksikvõitleja ja jao-taktikaline ettevalmistus, mis on kandvaim osa kogu lahingväljaõppes.

Kui last hakatakse õpetama lugema, siis tehakse temale selgeks tähed, nende kujud ja tä-

hendused. Et ka meie noored malevlased on alles lapsed taktikalise väljaõppe alal, siis algas ka nende taktikaline õppetöö A B pealt, s. o. üksikmehe lahingettevalmistusega, mis koosneb neljast peategevusest: varjamine, vaatlemine, kaitse ja pealetung.

Alustades õppust esimesel õppetunnil, kus läbi võeti maastiku kirjeldamine, mõnigi õpilane vangutas pead ja mõtles endamisi — tühi töö ja vaimunärimine. On mul siis tähtis, kas on kungas põõsa kõrval või ümberpöördukt. Kuid kui aine sisu ja tähendus õpilastele selgeks tehti, siis iga mees oli veendunud, et selleta tõesti sõjas tegutseda on võimatu.

Tund-tunnilt muutus õppus elavamaks ja tekkis võitlus „oma meeste“ ja väljasaadetud „vaenlase“ vahel. Igaüks tahtis olla võitja ja targem.

Asjata oleks siin üles lugeda kõiki tegevuste pealkirju, mis nii kui nii juba „Kaitse Kodus!“ ilmunud. Tahan vaid tema üksikuid, huvitavaid episoodide märkida.

Moondumine. Instruktor seletas, et igaüks peab moonduma nii, et teda maastikul näha ei oleks, et igaüks sulaks kokku maastikuga, mille peal ta tegutseb. Mõnegi õpilase näost libises üle muie — kuidas võib inimene kokku sulada maastikuga, kui ta tegutseb lagedal väljal.

Nali ja kahtlus oli aga kadunud, kui instruktorigi juhatusel 2–3 meest põlluga „kokku sulatati“ nii, et vaatleja neid 100 mtr. peal põllust ei eraldanud. Sarnased võtted õpetati kätte iga-sugu maastikul. Nii mõnigi mees tegi imeveidra näo, kui tema nina all kasvas üles mees ühes põõsaga, keda 10 minutit varem seal ei olnud. Jah tõesti võib teise silma moonutada!

Laskekoha väljavalik. Lasta on hea, kui kaugele näed. Seetõttu nii mõnigi mees valis endale laskekoha mäeharjale nii, et taevas aina valendas selja taga, ehk jällegi jättis oma künka või kännu „kõhu alla“. Kui aga kõlas tema pihta vaenlase poolt läkitatud saadetis paugu näol, siis kadus tahtmine vaenlast kõrgelt vaadata, vaid tuli leppida nii mõnegi lohukese või mäe esiküljega ja tööle panna labidas enese moonutamiseks ja maasse küünistamiseks. Kui üksikmehe lahingülesannete lahendamisega lõpule oli jõutud, algas tähtede kokkuveerimine, s. o. üksikud mehed koondati kokku jaoks, kus tuli mitte ainult enese peale mõelda ja edasi rühkida omaette, vaid siin tuli juba arvestada naabriga, kas ka tema suudab edasi tungida ja jagu saab oma vaenlasest? Nii mõnigi „kuul“ tuli ohverdada naabri abistamiseks, nii mõnigi naabri „kuul“ aitas välja viletsast seisukorrast ja võimaldas edukalt võidelda.

Nii mõnigi mees sõneldi kaaslaste poolt küpsiks halva lahingupidamise eest, mis aga kannataja pihta hästi mõjus. Vead võõrdusid.

Nii siis päevaste õppuste ülevaade Väraska liivaküngastel — Sahaaras.

Jõutud otsusele, et osad on valmis päevase lahingu pidamiseks ja päevase soodustuse saamiseks, mindi üle öösisele tegevusele.

Palju oli elevust õpilaste seas, kui saadi teada, et järgmisel ööl on õppus-lahing pimeduses ja varjudega.

Et õppus oleks huvitavam ja kaasakiskavam, korraldati tegevus kahepoolne. Üks osa valvel, teine luurel.

Kena suvine soe öö. Lauluga välja õppeplatsile. Lühike seletus öise tegevuse iseäraldustest, kus toonitati, et kõrv peab silma asetama, mis tundus jällegi uskumatuna, kuid lõpuks selgus, et tõsi, mis tõsi.

Ärevuses astusid välja piilurid. Kes teab, kas näeme veel üksteist, või kaome ära tihedasse metsa, vajume rappa, või kõige hullem — langeme vangi, mis kõige häbistavam. Ülemus võib lugeda veel äraandjaks, et andis enda vangi ära kasutamata kõiki võimalikke väljapääsuteid.

Nii mõnigi mees nägi liikuvat oma ees vaenlast, süda jäi seisma, kuid pettumus oli suur, oletatud vaenlane osutus põõsaks. Tuli ette juhtumisi, kus naaber kaotas oma naabri — side kadunud? Mis teha? Õnneks kuuldub aga tasane vileke. Ahaa, naaber leitud. Mis muud kui edasi. Nii jõutakse ikka ligemale ja ligemale vaenlasele. Äkki kõlab pauk vastasküljelt ja suitsupilv annab tunnistust vaenlase seisukohast. Kohe läkitatakse teadaanne piilkonna ülemale: vaenlane seal ja seal. Mõned sosinad, mis vaevalt enesele kuuldavad, ja nihkub välja ahelik vaenlase suunas. Läheb lahti tõsine lahing, mille aga lõpetab vahekohtuniku — õppuse juhataja — vile.

Surmavaikus ümberringi, heljub vaid suits, mis tungib kõigile ninasse, meele tuletades värsket lahinguvälja. Kogumine. Kuuldavad küsimused ja ütelsed: kes võitis? Kas said, küll panin sulle hea piraka, kui seal põõsas kükitasid.

Läheb lendu nii mõnigi tüsedam sõna oma naabri pihta, kes juhtus valesti tegutsema. Ta rikkus ju meie jao tegevust.

Üldine kogumise signaal. Mehed kogunevad, rõõmsad, just kui oleksid alles voodist välja tulnud; mõned aga hoopis väsinud, nagu peatuseta ümber maailma matkajad.

Antakse teada, et läheme koju. Siis alles ehk hakkavad kõik väsimust tundma, kuid siiski sammutakse lauluhelide saatel.

Jõudes koju — barakki, võib varsti kuulda ühetoonilist norinat. Jalutab vaid korrapidaja, kes saab õppust magajate sonimisest möödunud tegevusest. Ta vaeneki pidi olema kodus ja seda valvama, kui teised vaenlasega lahinguid löid.

Üleskutse.

Teatavasti on Akadeemilisel Ajalooseltsil teoksil Eesti Biograafiline Leksikon, millest ilmunud seni I ja II vihk. Leksikon esitab tähestikulises järjekorras kõigi nende isikute elulood ja võimalikult ka hinnangud, kes Eesti ajaloolises arengus mingit osa etendanud, alates XIII sajangust ja lõpetades käesoleva ajaga. Et niisugune käsiraamat Eesti ajalooteaduse ja üldse rahvusliku kultuuri seisukohalt omab suure tähtsuse, on toimetuse suurima hoolega püüdnud rõhku panna andmete täpsusele ja sisulisele erapooletusele.

Käesolevaga pöördub leksikoni toimetuse kõigi asjast huvitatute poole palvega teatada temale oma arvamist selle kohta, kas oleks tarvilik lisaks seni I ja II vihkus (tähed A—M) ilmunud biograafiate täiendusosas veel mõningaid elulugusid avaldada, ja jaataval korral — mis-

suguste isikute elulood võiksid arvesse tulla; samuti — missuguste isikute elulood peaksid käsitlust leidma järgnevais vihkudes (M tähestikuni tähestiku lõpuni). Ühtlasi palub toimetuse lugejaid teatada temale leksikoni I ja II vihkus märgatud eksitusist, ebatäpsusist ja üldse puudusist, kui niisuguseid peaks leiduma. Kõik parandus- ja täiendustettepanekud kaalutakse läbi toimetuse koosolekul ja võetakse võimaluse järel arvesse. Seni ilmunud elulugude kohta käivad parandused paigutatakse teose lõpul ilmuvasse täienduvasse ossa. Igasuguste ettepanekute eest on toimetuse saatjaile juba ette tänulik.

Kirjad palutakse aadressida Eesti Biograafilise Leksikoni toimetuse nimele Eesti Kirjanduse Seltsi (Tartu, postkast 25).

Male.

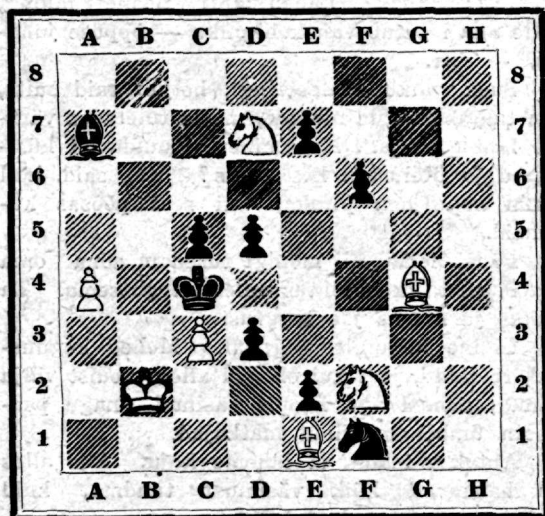
Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 38.

Kokku seadnud Karl Karu (Tartvastus).

„Kaitse Kodu!“ originaal.

Mustad.

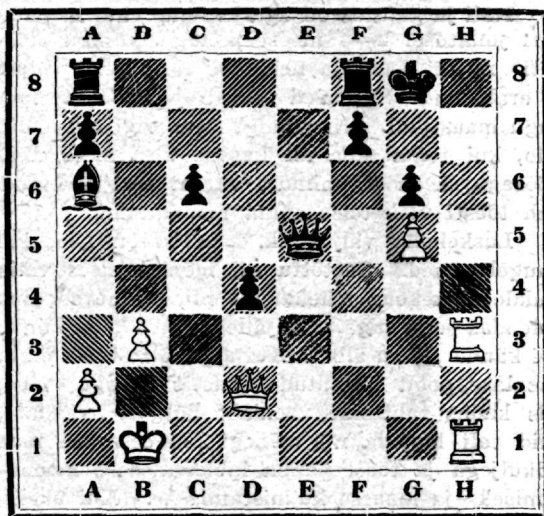
Valged.

Valged: Kb2, Oe1 ja g4, Rd7 ja f2, Ea4 ja c3.
Mustad: Kc4, Oa7, Rf1, Ec5, d3, d5, e2, e7 ja f6.
Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Lõpumäng nr. 24.

Tartus mängitud partii seis:

Mustad.

Valged.

Valged (F. Amelung) mängisid ilma Oc1.

Järg oli:

29. Ld2—f4,	Le5—g7,
30. Lf4—f6,	Oa6—d3+,
31. Kb1—a1.	Vf8—e8,
32. Vh3—h8+,	Lg4 : h8,
33. Vh1 : h8 annab matt.	
Kui 29.,	Le5 : f4,
siis 30. Vh3—h8+ jne.	

Lahendused ja lahendajate nimestiku toome järgmises „Kaitse Kodu!“ numbris.